

HISTORIA DE LA INVENCIO DE NOSTRA SEÑORA DEL THORO

EN FORMA DE COMEDIA

*A mon distingit amic i company
Carles Rahola, il·lustre historiador
de Girona.*

INTRODUCCIÓ

Entre altres manuscrits comprats, fa temps, a un carnicer que tenia el propòsit d'embolicar amb ells las petites pesades de sa mercaderia, va aparèixer un quadernet en 4.^t, de 38 fulles, en la primera plana del qual homi llegeix el titol que encapçala aquest treball i al peu de la mateixa el nom de *Pedro Monjo*.

Una volta examinat l'escrit no cal dubtar que, per la abundancia d'errors gramaticals que en ell es notan, per les moltes paraules mutiladas, per la inseguretad en el caràcter de lletra i per la serie de trets de mal gust i adorns innocents intercalats en el text, és obra de persona poc versada en la materia. Fins la repetició del nom de *Pedro Monjo*, el qual apareix al final de la còpia, sembla més aviat convenir al propi del copista que no pas al de l'autor de la producció dramática.

Es tracta d'una comèdia de mèrit indiscutible escrita en catalá ; son argument es desenrotlla en torn de la llegenda de la aparició de la Verge, segons donà a coneixer Fra Jaume Jordà en sa Historia dels Ermitans del Pare Sant Agusti, intervenint en ell dues parelles de pastors enamorats, nota la més simpática y la mes viscuda de l'obra ; sa versificació es fácil i sentida, denotant en son autor un temperament d'artista i una intel·ligencia molt cultivada per l'estudi.

Pel sol fet de que l'esmentada *Historia* de Fra Jordà fou

publicada a València entre els anys 1704 a 1712 no podríem assignar a la Comèdia una data molt anterior a la data esmentada. Però tenint en compte que el llenguatge en que la veiem escrita està plagat de castellanismes, propis de la nostra decadent literatura a las derreríes del segle XVIII, haurèm de convenir que deuria ésser escrita després de la reconquesta de la nostra Illa per les armes catòliques al comandament del Duc de Crillon l'any 1782.

D'aquesta Comèdia no teniem altra notícia, abans de la troballa, que la consignada per En Joan Roca i Vinent en son *Diari de Maho* (manuscrit inèdit que conté la narració dels principals fets esdevinguts a la Vila dès de 1776 fins a 1826) el dia 4 de Febrer de 1796, dient: « Alguns Mestres y Carbo-ners del Mercadal estos dias passats han fet en este Theatre tres Representacions de 2 Comedias, Siguismundo y N.^a S.^{ra} del Toro ».

En tot temps fou migrada la producció poètica menorquina. Coneixèm la dels pocs humanistes qui dins el segle XVIII es dedicaren a la literatura; a cap d'ells pot ésser atribuïda aquesta Comèdia. D'haver estat capaços de produïrla no s'hagueren desdenyat, segurament, en fer pública sa paternitat.

Distà molt la producció que donèm avui a l'estampa, tota curulla de sentiment, exponteneïtat y lirisme, de las produccions dels Ramis, Albertis i altres contemporanis, filles tant sols de l'estudi i de la freda erudició.

Considerant que l'elecció del tema es relaciona directament amb la montanya del Thoro; que els actors qui, per primera vegada, la donaren a conèixer a Mahó foren del Mercadal, vila propera a la montanya; que en son desenrotllament l'autor demostra una gran coneixença de la vida conventual i de la Història sagrada, i que al cim de la montanya vivia una Comunitat de frares Agustins, no serà desacertat suposar que un d'aquets fou l'autor de la Comèdia, autor qui no se atreví a donar son nom per un excés de modestia o, tal volta, per respecte als habits que vestia.

Lo cert i positiu es que l'aparició d'aquesta comèdia ve a confirmar nos un fet molt digne de tenir-se en compte dins la història de la literatura Catalana. La nostra propia llengua fou, dès de la colonització de Menorca pels Catalans, en 1287, fins a mitjans del segle passat conreuada amb amorós respecte per tots els menorquins, tant dins l'esfera oficial com dins la privada, i mentres Catalunya estricta i les nostres illes germanes Mallorca i Eivissa, baix del jou de Felip V de Borbó, perdían sa propia personalitat, catellanitzant-se, i sa literatura anava rodolant cap a una total desfeta, Menorca, lliurada a la Corona Britànica pel tractat d'Utrechk, gaudint d'aquelles llibertats que els nous dominadors li concediren, es convertia en baluart, encar que feble, de la nostra llengua vernàcula.

Fou precis que es reincorporés a Espanya pel tractat d'Amiens, signat en 1802, perquè anés dès d'aleshores decient l'us del catalá, que dins l'esfera oficial rebé un cop mortal a mitjans d'aquell segle amb el reial decret que prohibí son us en la redacció dels documents de caràcter intern dintre de las Universitats.

L'acció de la Comèdia té per teatre l'ameníssim vall on s'assenta la vila de Mercadal, vall que s'exten vers a ponent dès de la montanya del Thoro fins el puig de *Llinarix vell* i corre cap al nord fins a tocar las aigües de Fornells. En el transcurs de la llegenda narrada per Fra Jordá intervé un brau portentós qui obrí pas, amb ses banyes, entre penyas a la Comunitat de frares Mercedaris fins a trobar en una covèta l'imatge de la Verge, la qual després de la invasió sarraïna, diu, havia estat amagada pels catolics feïls dès de el segle X. Com el Pare Jordá escriu en castellà, al tal brau li dona, clar està, el nom de *toro*, paraula exòtica en la nostra llengua, pretenint relacionar-lo amb el nom de la montanya, d'origen molt distint.

Althor, en arab significa montanya. Per *Althor* fou coneguda per els serrains l'única eminencia de relativa importan-

cia, de l'Illa Es a dir la montanya per autonomassia. Els catalans vinguts per la Conquesta, amb N'Anfos III d'Aragó, desconeixent la llengua aràbiga i creient segurament que Althor era el nom propi de la montanya, i no son nom genèric, l'anomenaren la montanya d'Althor, es a dir la montanya de la montanya, caient en una redundància, de la mateixa manera que caigueren en una altra quan donaren el nom *Aljandac* al barranc que dins el terme de Ferreries afluïx a la cala de Santa Galdana ignorant també que *Aljnadac* en arab significa barranc.

Althor (El Toro com impropïament hom diu ara), malgrat las exageradas exclamacions referents a sa gran altitud que es fan en el transcurs de l'obra, solsament mida 358 metres ; situada al mig de Menorca, dèu de son cim hom albira esplèndid panorama : hom veu boni bé tota l'illa rodejada d'aigua a excepció de un punt en que l'horitzó queda interceptat per un pujol.

Jaume III de Mallorca en son *Pariatge sobre la Pabordia i Rectorias de Menorca* promulgat en 19 de març de 1330 ordená que « Preterea in dicta Ecclesie Sancti Laurentii de Binixemps sit alia capella ad honorem Sancti Salvatoris in loco vocato *Altoro* ; et quod Rector ipsius Ecclesie Sancti Laurentii celebret in ipsa Ecclesie mysarum solemnina in festivitate ipsius Sancti et diebus Sabbatis in qualibet septimana ». De manera que la capella alçada al cim de la montanya d'Althoro estava dedicada en 1330 a Sant Salvador.

Corrent el segle XV sembla que a l'esglesia de Sant Salvador deuriem portar hi una imatge de la Verge Maria, sens poder precisar qui fou el donant ni per quin motiu canvià la capella el nom de Sant Salvador pel de Nostra Dona. Es un fet positiu que en documents d'aquella època hom la coneix per la *Verge del Turó*, denominació catalana molt apropiada tractant-se d'aquella petita eminència. A la segona meitat del segle XV pertany l'imatge que en la actualitat s'hi venera.

Devia anar creixent la veneració a la devota imatge, ja que

en 1499 es portava a cap la restauració d'aquell petit temple, se li feien vots i se li prometien ciris,

En 19 d'Agost de 1592, el Papa Climent vuitè expedí la Bula de Fundació d'un Convent de l'Orde de Pares Agustins calçats al cim de l'esmentada montanya, sots invocació de la Verge Maria i tres anys mes tard va començarse l'edificació del Convent i la reedificació de la esglèsia.

Fins que no va ésser coneguda la llegenda de l'invenció de la Verge, l'imatge restà sola amb el seu infant als braços. Una volta divulgada, a principis del segle XVIII, els frares van creure necessari afegir al grup escultòric la figura de l'esmentat brau del miracle, figura de lo més desdixada, obra sens dupte d'algun mal fuster rural o d'algun frare desmanyat aficionat a l'escultura.

Com es veu la llegenda no va gaire ben avinguda amb els documents historics.

Es possible, segons opinió del Dr. D. Joan Ramis i Ramis, que abans de 1295 existís el convent de Mercedaris citat pel Pare Jordà i que hom suposa alçat sobre el pujol de la Perdiu de *Llinarix vell*, però es una qüestió qui no está esclerida. Es lo cert que en 1330 no existía, ja que Jaume III no en fa cap esment en son *Pariatge*.

Respecte a la Vila de Mercadal es pot precisar amb molt de fundament quan i per qui fou fundada. Conquerida Menorca per N'Anfós III, en 1287, i poblada de *bona gent catalana*, segons sa expressa voluntat, atenent-nos al testimoni de son cronista En Ramon Muntaner, fou alçada al peu d'Althor una Vila, coneguda dèrs de l'època medieval per *la Pobla del Mercadal*.

Devia tenir certa importancia al poc temps de sa fundació, ja que en 1301 Jaume II de Mallorca en sa *Carta pobla menorquina* signada a III de las kalendas de Septiembre (30 de Agost) diu en son paragraf 38 « Item concedimus vobis et » vestris et perpetuo statuimus quod habeatis forum in villa » Ciutadella, sabbat, die sabbati: et in Mercatallo die jo-

» vis : et in Mahono die lunæ », lo qual nos indica que el di-jous devia tenir mercat. Y més endavant en el paragraf 46 del mateix document, tractant de la Universidad general de la illa, afegeix : « Volumus tamen quod prædicti consiliarii pos- » sint esse usque ad decem, et quod sin de Ciutadella, et in » negotiis tangentibus universitatem dictæ insulæ vocent ali- » quos probos homines de Maho et de termino castrî de » Sancta Agada » lo que ens demostra que ja la Pobla de Mer- cadal devia tenir sa Uniuersitat propia i que son terme com- prenia el Castell de Santa Agueda, tant famós, ja que va ésser l'últim baluart dels sarraïns on es firmaren els pactes de capi- tulació.

La primera esglèsia de Mercadal fou una capella dedicada a Sant Narcís, segons es desprèn del Pariatge fet per Jau- me III de Mallorca i promulgat, com ja havem dit, en 19 de març de 1330, quant diu : « ...volentes quod in Parrochia dic- » te Ecclesie *Sancte Cruets de Loriach*, sit una capella apud » Mercadal ad honorem *Sancti Narcisi*, in qua quidem cape- » lla celebret Rector ipsius Ecclesie de Loriach semel in qua » libet septimana ».

Si tenim en compte que el catalá parlat a Menorca és el catalá que se parla a la província de Girona ; que una de las dues parts, la de ponent, en que el riu Onyar divideix la ca- pital d'aquella Província s'anomena *el Mercadal* ; que el po- ble més pròxim a ella es diu *Fornells*, nom que porta el port pròxim a Mercadal de Menorca, i que la primera esglèsia fou dedicada a Sant Narcís, Patró de Girona, ens lleva tota me- na de dubte respecte de que gironins foren els fundadors del nostre Mercadal.

Encara hi ha un curiós detall qui reforça més i més la nos- tra opinió :

Segons conta el cronista Bernat Desclot, en 1285, es a dir, dos anys abans d'ésser conquerida Menorca pels catalans, Girona es vegé asetjada pel Rei de França Felip l'atrevit.

Quan estaven els gironins pròxims a rendir-se el cos mort

de Sant Narcís, enterrat a la Catedral, va operar un portentós miracle fent sortir de son sepulcre una estamperia de mosques verinoses les quals matant els cavalls del francesos, van provocar una epidèmia entre ells essent obligats a abandonar son propòsit i retornar a França.

Ara bé, encara entre els pagesos del nostre Mercadal es conserva de l'antigor la següent cançó, popular a Girona :

Sant Narcís de Déu amat
morirém desemparats
si nos feis fugir ses mosques ;
perquè els francesos vindrán,
sa llanterna s'endurán
i quedarèm a les fosques.

¿Qui, sino els gironins establerts a Mercadal podien haver introduït a Menorca aquesta invocació?

Ara que coneixèm el teatre, anem a la comèdia.

F. HERNANDEZ SANZ

Las personas qui parlan en la comèdia son :

PRIOR, *Frare Mercenari.*

FABIO, *Pastor galan.*

SILENO, *Pastor galan.*

RONXA, *Pastor gracios.*

FLORA, *Pastora.*

LAURA, *Pastora.*

DIABLE.

Musica.

* * *

PRIMERA JORNADA

(*Surt Fabio*)

Fabio. Be concediu, divino Cel, a un Pastor
en la sua tendra edat el temps millor,
puys que li atribuiu una innocència
qui repeleix amorosa violència ;
mes arribant pero a la pubertat,
aquell objecte cego e inanimat,
contrari a sa quietut y a son sosego,
ja lo invest ; lo atropella y, dès de luego,
ab fletxas de Cupido fer son cor
y prestament del Pastor se fà Señor.

Ferit que está, passa sa vida molt penada,
(y mes si va altre colom à la beurada)
ja no menja de gust, ni ja reposa
perque es troba à tal punt, que ja no gòsa
de clar coneixament, encès de amor,
y viu morint a mesura que creix aquell ardor.

Tot esto, divino Cèl, me está passant
puys el meu còr de amor se está abrazant.

Y per veure si alivio puch lograr,

al menos per un rato, a descansar
a estas selvas, vench, verdas y amènas
qui convidan al goix, minorant pènas,
ab la gran varietat que produeixen
de hermosas flors que en ellas y floreixen
y ab la distracció que causa la belleza
ab que ha volgut dotar Naturaleza
esta eminència gran, de forma extraña,
esta piràmide immortal, esta Montaña.

Aquí vench jo a calmar el meu terrible
reconcentrat amor, si fos possible,
contemplant de esta Montaña sa hermosura,
se altitud gran, sa bella compostura.

Quant jo sa rodonés li vaitx notant
la veitx de cristalls plena, murmurant,
saltejant y fent giros de contento
que al baixar naturalment dè de son centro
no deixan de regar ab aigües tantas
aquestes flors silvestres, herbas y plantas
y ab lo ruido armoniós de sas corrents
y el de las fullas de abres, que los vents
assòtan a porfía y amb constancia
forman, si bé confusa, concordancia,
provocant a las aus, arribant l'hora,
celebrien la vinguda de la Aurora ;
y una volta la Aurora se demostra
se troba aquella Musica disposta,
y per abres y plantas dividida
forma clàusulas sonoras (agrahida
de la visita) ab suave melodía,
fent-li la ben vinguda cada dia.
De forma que quant el Sol mitx resplendent
comunica sos rayos desde Orient
a lo mes encumbrat de esta montaña,
sembla un Cèl terrenal esta campanya.

(*Renou petita de picarols dintra : y diu Ronxa*).

Ronxa. Tri, tri, tri, allà ampara
que no pas aquell cabrit!

Fabio. Un pastor me apar que he ohit.

Ronxa. Ay, com vol anà a sa mare!
Endutelsen tot arreu
a sa tanquèta dels abres,
que jo men vaitx a ses cabres.

Fabio. De Ronxa em sembla sa vèu.

(*Renou mes grossa de picarols dintre. Surt Ronxa disperant una basetjada. Porta serró*).

Ronxa. Beachú! Cabras per llál
¿Que no sabeu es camí?
Fora, fora! (*disparant*) Are sí!
Malament anavau ja.

Fabio. Es Ronxa. ¿Ronxa com va?

Ronxa. Hola Fabio, com se vulla
dès de que es blat ha trèt bruya
fins are, que ha espigat ja.
Perque ses cabres traydoras,
per gola de menjar blat
salten dintre des sembrat.

Y are tu, si be discorres,
pots veurer que jo vull dir
que no tench gens de repòs
fins a mitx dia que em pos
a menjar y al punt dormir.

Fabio. Dormir de dia no trèu
per homos des nostro bras.

Ronxa. Mes si ningú es tem del cas
dirán si treu o no treu?
Jo en ne veurer que es mitx dia
trech del sarró tot quant duch
per menjar y me umpl es buch
mes content que una novia ;

y menjant menjant me acost
a racés, o bé a un bon lloch
y me adorm.

Fabio. ¿Dorms molt o poch?

Ronxa Fins que el Sol es casi post.

Fabio. Guapo! Bon modo de viurer
tens Ronxa ; tu estás trempat!

Ronxa. Jo no estich enamorat
ni de veras ni per riurer,
ni se que cosa es amor ;
mes crec que es un desfrassàt.

Fabio. Puys jo estich enamorat
de Flora, y lo meu cor
(ahont se vulla que jo sia)
per Flora se va abrazant
del amor que li tench tant,
que va augmentant cada día.

Ronxa No te has de anar abrazant
per de dins y per defora,
sí sempre vas floretjant
aquesta benèita Flora?

Tot es : ay Flora estimada,

Flora bella, Flora hermosa,

Flora clavella, Flora rosa,

Flora mia, Flora amada :

no 't farà viure afligit?

Si tu mon genit tenías,

ton amor baratarias

amb un porcellèt rostit.

Fabio. Admirat me té el que dius;

que sias homo. Pastor,

y que no tenguis amor?

Jo no crech sino que rius.

Ronxa. No rich, no ; si vens, anèm,
que ses cabras son ja enfora.

Fabio. Vindria si ves a Flora
per allà.

Ronxa. La encontrarèm
ab Laura, que en aquesta hora
cercan la fresca.

Fabio. Puys, anèm.

(*Sen van*).

(*Surt Sileno qui cassa, y aporta la Ballesta
en la mà*).

Sileno. En estas selvas verdas y humbrosas,
brodadas de flors bellas y olorosas ;
en esta falda hermosa y adornada
de fonts, ganado y plantas, y habitada
de pastoras tan bellas, tan hermosas,
que competir podrian ab las Diosas ;
en este promontori cuya altura
sembla assaltar lo globo de la Lluna,
y son en ell, entre altres maravellas,
lo estrado, rosas, y el dosér, estrellas ;
aqui, puys (ahont la verdura persevera
com si tot l'añ brillàs la primavera,
ja que ab lo amparo de la gran Montaña
ni la desterra ivern, ni estiu la daña)
perito vaitx buscant ab aquesta arma
la descuidada cassa, qui covarda
entre els abres y plantas se retira
fugint de fletxas y del arch de la ira.

(*Diu Ronxa dins disparant una basetjada*).

Ronxa. Allà, cabres, amunt de la Montaña?
Enfora del sembrat de esta campanya!

Sileno. Ronxa me apar que es el qui vé ;
aqui, puys a que arribia esperaré.

(*Surt Ronxa tocant una flauta y fa com
qui no vegi a Sileno*)

Ronxa. Ja que las cabres deix asseguradas
 gosaré la frescor que altres vegadas
 solech gosar aquí y, cama alta,
 esperaré que venga son si acás men falta.

(*Es gira, veu a Sileno y diu tot espantat*)

Mes, que es això que veitx? Valguem el Cel!
 Assistiume oh Arcàngel Sant Miquell!

Sileno. Perque fuges? Que tens? Que es qui te espanta?
 Que cosa es, amich Ronxa, qui te causa tanta
 admiració?

Ronxa. No ben segur encare
 estich, amich, ohint y veyent ta cara,
 puys com te he vist ab la ballestra,
 me parexias la Mort qui, ja molt llesta,
 me buscava.

Sileno. La Mort?

Ronxa. La Mort, sí, perque els corps y els milans
 se menjassen mon fetje y ma carn els cans.

Sileno. Tan feo te aparesch que et sobressaltas,
 quant per tota la Illa, ab honras altas,
 me aclama la fama voladora
 Narsiso de pastoras que enamora?

Ronxa. Se jo si es la Mort hermosa o lletja?
 Si té color de mèlsa o bé de fétja?
 Sé jo si ella es petita o gegantina?
 Ni si viu en el bosch o en la marina?
 Solament sé que en tenir del Cèl requesta
 forzosament ha de mata ab ballestra ;
 y com he reparat que ne aportavas
 pensí que eras la Mort y que em buscavas.

Sileno. Estás, donch, desengañat?

Ronxa. Sí, mes, ¿que intentas
 quant admirat te veitx y quant contemplas
 el vall, el bosch, el prat y la cabaña
 y la gran altitud de esta Montaña?

Sileno. Amich Ronxa, molt hey ha que admirar
 en Menorca, encare que ella apar
 tant petita y tan plana, que sols brilla
 esta bella Montaña en tota la Illa,
 y encare que pareix que el mar, quant brama,
 hagia de sumergir la sua fama
 ab sas infladas onas, quant severas
 combaten de continuo sas riberas,
 no obstant aixó, ella sempre proposa
 y te renom, entre altres, de famosa
 per totes las nacions solicitada.

Ronxa. Sileno, lo que dius prou que me agrada ;
 y puy que es tant famosa y es tan bella
 comtèm, si vols, algunas cosas de ella.

Sileno. Puy tenme atenció y sabràs are
 de nostra Patria, ab noticia clara,
 lo mes esencial que en mi alcanza
 de molts sègles fins are la mudansa.

Ronxa. Pays digas, que ja escolt.

Sileno. Atent repara,
 en los anals de la Illa, cosa rara.
 Ja saps que quant el Señor,
 ab la sua Omnipotencia,
 después de haver creat
 hermosos los Cels y terra,
 junt ab ells tot lo demés :
 astros, brutos, plantas y herbas,
 creá Adan y ly donà
 un paradís de deleytes,
 donant-li per compañía
 a la sua muller Eva ;
 y solament li manà
 (baix de rigorosa pena)
 no menjàs fruita de un abre
 qui en mitx del Paradís era

per sos Divinos secrets.
 Pero Adan, provocat de Eva
 (que la serpent engañà)
 trencà el Divino precepte
 menjant la fruita vedada ;
 y fonc la falta tant fea
 que amb ella ensucià
 a tota sa descendencia ;
 y per aixó tots nosaltres
 portèm la culpa mateixa.

De esto se originaren
 estragos y pestilencias,
 fam, guèrra, fret y calor,
 desnudès, treballs, pobresa
 per herencia del pecat
 en la humana descendencia.

Y perque ingrats los homens
 romperen el frè, entregant-se
 à tot gènere de vicis,
 no reparant el mes feo,
 se indignà Sa Majestat
 y ab copia de una aigua inmensa
 sumergí tots los vivents,
 salvo que, per providencia,
 dexà Noè y sos tres fills
 ab sas mullers en la Terra,
 y un irracional
 de cada genero y especie.

Desde Adan fins a Noè
 los anys que discorregeren
 foren mil siscents cinquanta,
 sens que una noticia certa
 se tenga que fos encare
 nostra Illa descuberta
 dintre tota aquella edat,

qui fonch del Mon la primera.

Y quant los fills de Noè
tingueren gran descendencia
los partí, com a Señor,
la rodonès de la Terra ;
a Sem, li va donà la Asia ;
a Jafet, la Europa bella ;
y a Cam li donà la Africa
y altres provincias annexas.

Un fill, o, net de Jafet,
que es deya Tubal, (cosa cèrta)
solcatjant lo nostro mar
descobrigué nostra terra
y en ella va deixar
gegantins pastors Caldeos
los quals, com eran tant forts,
per custodia seva, feren
las superbas atalayas
que per la Illa se ostentan

Luego el Capità Baleo,
quant ja estavan del tot hermas
Mallorca, Menorca y Iviza,
de gent de nacions diversas
las poblà, pero per covas,
y ordenà que se diguessen
las tres illas, Baleares.

Estos habitadors de ellas
inventaren las basetjas
ab que disperaven pedras
a llarch trèt y ab gran certèsa
y ab aquestes armes eran
tant temuts los Balears
que quant els de Cartago volguerren
subjectarlos ab tributs,
venint ab naus y galeras,

ells a forza de basetjas
y ab unas cuantas fletxadas
los feren fugir medrosos
quedant molts morts en la arena.

Y com dins poch temps succehí
aquella infeliz miseria
en totas estas tres Ilias,
que en vint y sis años, en ellas
no y plogue una gota de aigua
per alivio de las herbas,
se despoblà nostra Patria
altra volta, porque era
la necessitat tan gran
que molts morian en ella.

Después vingueren los Rodios
y dintre breu temps vingueren
tres capitans de Cartago
qui, passant ab moltas velas
a España, (ahont se feyan
Cartago y Roma la guerra)
entraren al Port de Maho ;
la Illa regoneguerán
y fundaren tot seguit
las tres poblacions primeras ;
allá en el cap de Mahó,
una qui Magón se deya ;
la altre se deya Jamnona
prop del cap de Ciudadella,
y la altre es deya Janícera
en la Nitja, cosa cèrta.

Después vingueren los Godos ;
a saquetjar nostra Terra
vingueren moltissims moros
y se apoderaren de ella.

Si bé el Rey Carlos el Magno

envià ses tropas bellas
 pera conquistar esta Illa
 y la conquistà, en efecta,
 fou cosa de molt poch temps
 perque la Canalla fiera
 tornà ab forza molt major
 y a los francesos tregueran.

Vingueran después pizàns
 a saquetjar nostra Terra
 y se emportaren las portas
 de bronzo que els moros feren
 per el Castell de Mahó,
 qui era una gran fortaleza.

Los moros, axí mateix
 romengueren Señors de ella
 fins que tropas catalanas
 ab algunas genovezas
 vingueren, y varen treurer
 de Menorca la gent fiera,
 y después de conquistada
 (per son govern y defensa)
 hey dexàren Genovesos
 qui a los Moros la vengueran.

Pero el Gran Conquistador
 el Rey En Jaume, el Guerrero,
 quant treguè los Infaèls
 de Mallorca, dès de ella
 envià sos Misatgers
 al Moxarif, el qual era
 Señor y Rey de nostra Illa
 y lo feu son tributari.

Y quant son fill, el rey Pere,
 sen anava a conquistar
 Alcoll, que de Moros era,
 entrà en el port de Mahó ;

el Moxarif, en efecte,
lo regonegué Señor
ab tributs y reverencia,
sent al mateix temps traidor
que ab un correu escrivia
(donant-li noticia cèrta)
al Rey de Alcoll del succés ;
y quant va esser descoberta
aquesta infame traició
qui ly feya ¡vil cautela!
el Rey En Pere jurá
de treurel de esta Terra
y de tota ella expellir
la mahometana secta ;
y no lo pogué adimplir
puy morí (que es un cert dèuta
que pagam tots los mortals)
pero encarregà lo efecte
del jurament a son fill,
N'Anfós, qui ab tota presteza
feu enllestir una armada
de cent y vint y dos velas,
anant ab sa compañía
Nobles, Señors y Plebeyos,
y en particular molts Pares
Mercenaris qui avuy tenen,
prop nostra Aldea, el Convent
qui a nostra vista se ostenta.

Ja enarbolan lo Estandart ;
ja salpen, y ja navegan ;
ja fortuna los separa,
y ja salvats se arreplegan
en el Port, molt animosos ;
ja comensa la pelea ;
ja los Moros se acovardan ;

ja victoriosa se ostenta
 nostra tropa ; ja se cantan
 mil alleluyas y verzos ;
 ja la nostra Fé sagrada
 se exalta y se celebra
 en el lloch coinquinat
 de aquella Bàrbara Secta,
 y ja queda la nostra Illa
 per Aragó, y ja en ella
 plantada la Santa Creu,
 que sia exaltada sempre!

Ronxa. Sileno, a tot quant has dit
 he prestat atenció
 escoltant aquest sermó
 que jamày havia oit.

Y perque no vull fer flàca
 cuant voldré dir lo que deyas,
 me he omplert ses duas oreyas,
 es càp y fins sa butxaca.

Mes, encare me has de fer
 un plèr petit y molt magre
 y te donaré sa pàga
 que dona un frare almoynier.

Digasme com se es fundat
 (que jo de axó non se rès)
 aquest Convent qui aquí es
 en lloch tant deshahitat.

Sileno. El rey Anfós va donar
 (quant guañà la Illa tota)
 a esta Familia devota
 un lloch, ahont poder estar,
 y la heretat juntament
 (segons he sentit contar)
 perque puguessen fundar
 y edificar un Convent.

Ronxa. Jo pens que tots los que hey son
son homens de santa vida.

Sileno, El Prior ne es fora mida
un exemplar en el mon.
(*Surtan Flora y Laura corrent, molt asustadas*)

Flora. Defensau nostro temor.

Laura. Amparaumos animosos.
valents Pastors generosos.

Sileno. No temau ningun rigor.
¿Com tanta turbació
Flora bella, Laura hermosa?

Ronxa. A fugir! Si hy ha colque cosa
jo no vull defensaró.

Laura. Un bruto, un monstre, una fèra,
nos persegueix a las dos!

Sileno. Digas, Flora. Que animós
el qui de amor premi espera
sabrà son brío empeñar
ab brava y rara osadía,
que la major valentía
puga rendida quedar.

Flora. Junt la corrent de un cristall,
qui veloz se precipita,
perque regar solicita
un ameno y frondós vall,
en una fresca sombría
parlavam incautament
quant verem que, velosment,
en vers nosaltres venía
un Monotauro ferós,
un bruto de forma estraña
registrant esta campaña
en seguiment de las dos.

A vista de tal figura,
sobresaltat nostre cor

y oprimidas pel temor
 qui los passos nos detura,
 hem procurat a fugir
 (que es molt bona diligència)
 perque nostra resistència
 no lo podría impedir

Sileno. No proseguisquis que intent
 sortir luego a la pelèa,
 puy axís mon cor se emplèa
 en fineza tant patent.

Y encare que un Sansó fos
 aquest monstre, gos a dir
 que jo lo tench de invadir
 per respecte de las dos.

Laura. Repara, animós pastor
 que es molt gran temeridat!

Sileno. Jamay rès ha acovardat
 lo meu ànimo y valor.

Flora. Es estremada locura
 aixís arriscar la vida!

Sileno. Jo ja la tench avorrida
 no trobant de amor ventura.

Ronxa. Tú no en farás creurer may
 que ningú muiri de grat ;
 perque qui mor, mor forzat,
 y jo tench el meu trebay.
 Ni que en dassen quant se pot,
 aïns voldria poder fer
 com N'Eliás y N'Enoch.

Sileno. Que importa tenir valor
 qualsevol homo animós
 si per mostrar son esforç
 no aprofita sa ocasió?

Ademés, que es el temor
 de cassar, tant mala alàca

que es per lo ruina y flàca
cosa de ningún valor.

Per aixó he determinat
antes que tèmer, morir,
perque ningú puga dir
que el temor me ha acovardat.

Ronxa. Puy jo vaitx just al revés ;
aixís que sento remor
ja estich tot plè de temor
y fuiç per por del demés ;
y en veurer el joch envidat
(per por de colque esclafit)
men vaitx corrent cap es llit
fent-li rebre un bon esclàt.

Sileno. Bella honra guañaria
si jo fés lo que fas tu ;
be podria dir algú
que jo en tench de covardia.

Per tota aquesta campanya
el monstre tench de cercar
y aixís mateix registrar
lloch per lloch esta Montaña.

Perque monstre tan feróz,
pens jo, que deu habitar
lloch que no han de frecuentar
los circunvesins pastors.

Y com aquesta Montaña
es tant aspre y eminent
pot ser que allí, certament,
tenga la sua cabaña
este bruto, esta fiera
este monstre, este salvatge
quí va per aquest paratge
com a fantasma lleugera.

(*Sen va*).

Ronxa. Y jo a suquí te esper,
 Sileno, si no men vaitx,
 que de novas no me empaitx.

Sempre vull ser el derrer
 en sobre el que es fa o es diu,
 que succeheix o se intenta
 per no tenir mal de ventre
 com es qui ho sap y no ho diu.

Y aixis vench a tenir
 duas feinas escusadas
 (Pastoretas estimadas):
 que no ho sé. ni ho he de dir.

Rebenta un per contaró
 si sap una novedat
 y fins que se es ben buidat
 no se atura de xerrar,
 y encare li sap greu
 si ell ho conta y algú ho sap
 porque vol el desdixat
 que el treball tot sia seu.

Quant arriban a sabero
 aquells tals qui no ho sabían
 al punt están qui rabían
 per poder anar à contarò.

Y molt mes si son donètas
 de aquellas qui sen alaban
 de sabrer molt y no saben
 tenir ses cosas secretas ;
 sinó que en surtir de allí
 cada una es determina
 a contaró a sa vezina
 y le hey sol dir axuxí :

vagi en secret, ma germana,
 tal nova ; y le hey declara ;
 y aquella respòn : fins are

ho has tingut tant cuchuflàt?

Garridoyas, no es axí?

Que no fas bé ab lo que fas?

Axis no te embuycerás
en rèsl

Laura. Y que et podèm dir,
si atentas no havem estadas,
Ronxa, a lo que tu ens has dit?
perque tenim el sentit
turbat y esteim retgiradas.

Ronxa. Dich que jo, sensa trebay
puch sebrer que hey ha de nou ;
mes, mesclarmè en tal renou
fora esser un gros bavay.

Jo men vaïtx cap el Convent
sens atrevirmè à anar
à guardar el bestiar.
¡Que pastur si té talent!

(*Sen va*).

Flora. Veurèm lo que será estat
de aquella horrenda figura.

Laura. Encare no estich segura
del gran susto que me ha dat.

Flora. De la part superior
de la Montaña, venía,
y segons lo que corria
o que ho fes lo meu temor,
be nos podía alcansar
si no se hagués detingut.

Laura. Cert ès, y hauria pogut
son furor executar.

(*Surt Fabio*).

Fabio. La vezindat veïtx turbada
Que es esto? Que haurà passat?

Quin motiu te hauré donat

Oh Flora mia estimada,
 imán de ma voluntat
 y centro de ma alegría!
 Me pareix que em falta el día
 quant de tú estich apartat ;
 perque tos ulls son estrelles
 molt mes resplandents que el Sol
 y jo visch en desconsol
 el temps que estich ausent de ellas.

Flora. Estas lisonjas, Pastor,
 de burla vana pareixen
 y no de cors qui sofreixen
 las violèncias del amor.

Que qui se llengua provoca
 à publicar que se inflama
 manifesta que no ama
 de cor, sino sols de boca.

Fabio. No pot lo meu sufriment
 disimular tot lo ardor
 ab que se abraza mon cor
 sent la causa tant urgent.

Que el dolor qui es pot sufrir
 no tench a molt si no es diu
 pero quant es escesiu
 forza es donarlo a sentir.

El qui reb algun torment
 (quant es leve la tortura)
 disimula ; que es cordura
 sufrir aquell sentiment ;
 pero si se multiplica
 el torment, a tal escés
 que ja no pot sufrir més
 forzat el seu fet publica.

Y jo que ja no puch mes
 sufrir, Flora, tant de ardor

ab que se abraza mon cor,
forzat, mon amor confés.

Flora. Confesas, la cosa es clara,
ab la llengua solament.

Fabio. La llengua es un instrument
ab lo qual el cor declara
lo seu gust o el seu pesar
que en sí mateix escondeix ;
per ço mon cor qui pateix
de este instrument ha de usar
per darte a entendre el dolor
que li causa ta hermosura,
solicitant la ventura
que de tú espera el meu cor.

Pero quant he reparàt
en las caras de las dos,
ab un cuidado amorós
me té aquesta novetat ;
al veureus tant assustadas
pens que algun pesar declara.

(Diuen dins disparant algunas basetjadas).

Dins. Dispara, tira, dispara!

Laura. Los ecos y basetjadas
te dirán nostro temor.

Dins. Corra, corra, que te alcansa!

Fabio. Puy jo tench tan gran confiança
ab lo meu ánimo y valor
que sabrà, sens dilatar,
este enemich descobrir.

Flora. Jo no tench res que advertir.

Fabio. Jo no puch mes tol-lerar
de mon desitx, la violència.
Adios Flora hermosa!
faré com la mariposa,
prest tornaré a ta presencia.

Flora. Adios, Fabio.

Fabio. Adios! (sen va).

Flora. Ingrat mon pit es estat
puys que no ly hê declarat
el meu afecte amorós.

Laura. Ja mereix correspondència
tanta fineza de amor.

Flora. Laura, el declarar lo cor,
ferit de aquesta dolència,
desprecio sol engendrar,
fiant de la voluntat,
y aixis jo he determinat
a Fabio el pit ocultar ;
perque después presumtuós,
sabent lo molt que lo ador
no desprecii mon amor
trobantse de ell orgullós.

Laura. Veitx que estás enamorada
de Fabio ab lo teu dir ;
no sé Flora que advertir,
pero el que dius molt me agrada.
¿Anèm, que se passa el dia,
a la Aldea a retirar
amiga?

Flora. Jo ja sento comensar
a sentir la tiranía
del Amor!

Laura. Lo que ha passat
sabrèm entre los Pastors.

Flora. Ja mon afecte amorós
ho desitja en veritat.

(Sen van).

(Surten Prior y Ronxa).

Prior. ¿Com es bestiar teniu,
are, sens guardia, Pastor?

Ronxa. Perdonau, Pare Prior,
 que avuy vagi un poch esquiú ;
 perque en aquesta Montaña,
 qui aprop del Convent està,
 y ahont jo duch a pasturar
 tota la nostra cabaña,
 diuen que un monstre ha surtit ;
 y la por que causa es tanta
 que sols el veurel espanta.

¡Pens que es el mal esperit!

Com diuen que es tant feroz
 no lo he gozat a investir,
 ni el ganado recullir,
 perque som molt melindrós.

Prior. No temis o lo avenir ;
 que a vegades es químera
 de alguna veu novel·lera
 qui ly agrada de fingir.

Perque, ¿quin monstre podrà
 de esta Montaña empínada,
 venir, ab furia impensada,
 son sagrat a profanar?

Ronxa. Ans bé solen habitar
 per los llochs aspres, Señor.

Prior. No nech la tua rahó ;
 mes en dona que pensar
 que en esta Montaña bella,
 (segons tench imaginat)
 dèu tenir Deu ocultat
 alguna gran maravella.

Ronxa. Quina maravella haurà
 en lloch tant deshabitat?

Prior. Tu, Ronxa, haurás reparat
 el modo com ella está.
 ¿No veus quant plana apareix,

Ronxa, mon fill, aquesta Illa
ahont esta montaña brilla
y de alta se ensoberbeix?

Y no has reparat també
que el ganado que hey pastura
en ella, pren mes gordura
que en altra part?

Ronxa. Si, que ho sé.

Prior. ¿No es això prodigi gran
y molt extraña fineza
que ha obrat la naturaleza?

Ronxa. Bé está, miracles serán.
Més, de aquest compendi breu,
que en treu vostra Reverencia?

Prior. Molt, y si tu tens paciencia
y te encomanas a Deu,
Ronxa, may mes tindrás por
de res qui et pugue fer mal.

Ronxa. Com puch anar a encorrolar
si estich carregat de por?
Que vol que en posi a fer vía
si no sé un brot de llatí?
Si el monstre vé cap a mí
ab un *clif claf* me estropía.

Prior. Puy ja que no hey vols anar
no deus vè de estar ociós ;
ajonollem-nos tots dos
y comencèm a rezar.
Preguèm a Nostre Señor
y a sa Mare, Verge y Pura.

Ronxa. Pero, jo tench gorradura
pels jonolls, Para Prior,
y no en puch ajonellar!

Prior. Vaja, mortifica el còs ;
no sias tant perezós.

Ronxa. Vam, veuré de provaró.

Prior. (*Rezant*).

Salve Deus! Del mar Estrella,
de David sagrada Torra,
per la qui el peccat se borra
Verge y Mare, Maravella!
Salve Moreneta hermosa,
Palma, Oliva. Perla Santa,
Cedro de altura qui espanta
y Font sellada y dítxosa

Salve Deus! que sola y una
estant del sol adornada
y ab sa diadema estrellada
existiu sobre la Lluna,
a Vos qui, en extraña guerra,
venceu lo Dragó infernal
y ab poder imperial
regiu el Cèl y la terra,
a Vos oh Paloma hermosa,
filla de nostro etern Pare
y del Fill, oh Verge, Mare,
del Esperit Sant Esposa,
suplic humilment Señora,
encare que fill indigne,
que em siau Mare benigne
en la perillosa hora.

Ronxa. Oh quiméra mes estraña!
Pero, porque estèu rezant?

Prior. Estich, Ronxa, contemplant
per demunt de la Montaña
aquella Aurora Divina,
aquells lliris de la pau,
del Empireo la clau,
la Celestial Medecina,
refugi dels pecadors

alegría de los Sants
 amparo de los Christians,
 dispenséra de favors
 per qui la gràcia es vinguda,
 la qui tot bé nos alcanza
 la qui es nostra esperanza
 sens màcula concebuda.

Ronxa. De los *requiescant in pace*
 ne hem sortit esta vegada ;
 mes tench la boca escorxada
 de di: oracions massa.

Jo pens que se es adormit
 aixis ja el podré deixar
 y a Sileno anà a cercar
 per sebrer lo succehit.

(*Sen vol anar Ronxa y se torna a
 ajonollar. Surt el Diable*).

Diable. Ab un furor infernal
 y rabia desesperada
 veitx creixer sempre mas penas
 y ja no ignoro la causa.

Se frustan las diligencias
 de los esperits bizarros
 habitadors dels abismes
 de las regions Tartáreas.

Se acaba nostra potència
 derrocantse las muradas
 de la confusa Babèl,
 y pèrt ja las esperanzas
 de engañar los habitants
 de aquesta Illa desdítxada
 si té noticia de un Bulto
 qui entre aquestas peñas aspras
 en son capitell està
 de esta rústica Montaña

qui tanta pena y dolor
son Original me causa.
De que me serveix lo infèrn,
ahont tench la pena sobrada,
quant estos dos aquí adoran,
por un divino presagi
lo Original en lo bulto
escondit en la Montaña!

Vull acostarmè an aquet
ja que no puch amb lo altre.
¿Que es això?

Ronxa. No es ningú!
Enfora de mi, apartèt,
que jo som molt melindrós!

Diable. Com ab soperba arrogància
donau are adoració
a esta rústica Montaña
sabent que está prohibit
per la vostra lley Christiana?

Ronxa. No se rès de tot això ;
Demaneu-ho en aquest Frare.
Feste enfora mala caral
Patse allà, Diable!

Diable. Tu ho has de pagar per ell,
ja que no puch acostarmí.
Y tots los que trobaré
al contorn de esta Montaña
han de provar mon valor,
han de temer ma arrogància,
y he de fer que no se trobia
la qui tanta pena em causa!
(*Pega el Diable a Ronxa.*)

Ronxa. Ay, Ay, Ay! Pare Prior!
Ajutori que me mata!
(*Se alza el Prior y el Diable fuig.*)

- Prior.* Ah! ponsoñoza Serpent,
fiero Dregó, cruel aspit
apartet de ma presencia
fuitx de aquí, apartet!
- Ronxa.* Jesus! Jo estich tot humit
y tench cera per una atxa
per ses camas dels calçons.
- Prior.* No temis las amenasses
de aquesta Furia infernal
o de aquet cruel pirata!
- Ronxa.* Pero son paraulas y obras
mescladas ab bastonadas
que demunt sa meva esquena,
aquell perro, aquell mulato,
morros de figa ubucosa,
Para Prior, me ha donadas.
(*Surt Sileno*).
- Sileno.* Daume vostra Reverencia
a besar esta mà Santa.
- Prior.* No a mí, sino al Señor
se deuen honras tan altas,
- Sileno.* Asombrat vench del temor
y admirat de lo que passa
en aquestas soledats,
Pare Prior, y es la causa
que un Monotauro feroz
té tota nostra comarca
perturbada, de tal modo,
que tot hom aquí vindrà
del Convent amedrentat
del gran temor que nos causa.
- Prior.* Això es el dragó infernal
que envejós de alguna gracia
que el Señor intenta fernos,
ell per destorbar, derrama

sa gran maldita ponzoña
per poder envenenar-nos.

Pero no temau lo engañ
que si tot-hom li fa cara
señats ab la Santa Creu
y armats de nostra fe santa
ningun mal nos podrá fer.

Ronxa. No digui tal cosa Pare
que me ha nafrada la esquena
y ab duas mans me pegava.

Prior. A este viciós enemig
qui tanta inquietut nos causa
hem de vencer, mos germans,
ab las católicas armes.

En la Iglesia congregats,
ferem al Señor pregarias
encomenant-nos a Ell
y a sa Mare, Verge Santa,
puesto que ella rompé el cap
a aquest Dragó infame,
perque se servesca oirnos,
per rendirlo y enfrenarlo.

Sileno. Jo confii que axi ho ferà
la seva pietat Santa.

Ronxa. ¿En nom del Pare y del Fill
y del Esperit Sant, es, Pare,
la señal que devèm fer?

Prior. Si, Ronxa y ab aquesta arma
guañarás tot son poder.

Sileno. Puy axi, ja res me espanta.

Ronxa. En nom del Pare, y del Fill,
y del San Esperit, apartet
de mi Llucifer malahit!

Prior. El Señor de tots lo aparti.

Ronxa. Y à mil lleguas de mi estigue
quant estigue més aprop.

HISTORIA DE LA INVENCIO DE NOSTRA SEÑORA DEL THORO

EN FORMA DE COMEDIA

JORNADA SEGONA

(Surtan *Laura y Flora*)

Flora. Despues que nos despedirem
en la campaña, ayr vespre,
sabs *Laura* si hey ha alguna
novedat en nostra aldea?

Laura. Demanen, oh *Flora* amiga,
si es molt crescuda ma pena ;
si es el meu treball molt gran,
qui em doloreix y em tormenta,
y te sabré dar noticia ;
perpero de altres novel·las
viu ignorant el meu cor,
viu muda la mia llengua
perque un afecte amorós
torba mas demés potencias.

Flora. Me pesa el teu sentiment
y em dolch de la tua pena
y puy sabs que la amistat
que tenim es verdadera
estich admirada molt
que no em digas de que et queixas.
Qui es el qui te fa penar,
qui et causa tant mal efecte,
perque jo puga per tú
fer molt vivas diligencias.

Laura. Tu ets, *Flora*, la causadora,
tu ets de los meus mals, objecte ;
qui lo que busch, te en emportas ;

qui lo que encench, tú me gèles ;
 qui lo que conquist, me robas ;
 qui lo que pretench me llevas ;
 tota ma alegríia em privas
 y lo que seguesch, me auzentas ;
 tu ets, oh Flora! qui me matas,
 quant veitx que et busca Sileno.

Y aixis jo, humil, te suplich
 que si no le hy tens afecte,
 que si ton còr no lo adora,
 si avorreixas sas finezas
 desengañel, perque jo,
 minoradas mes tristesas,
 pugá lograr son amor.

Bella Flora, aixis merescas
 veurer en Abril y Maitx.

Flora. mil floridas primaveras!
 Encare que, Laura amiga,
 jo estimés molt a Sileno
 y encare que li tingués
 un desesperat afecte
 al punt jo lo avorriría
 sols per la correspondencia
 de nostra bona amistad.

Y está ben segura y cèrta
 que primer veurás plantats
 en el Cel, per maravella,
 los abres, plantes y herbas
 y en la terra las estrellas,
 que jo mudar mon amor,
 ni donar la mà a Sileno,
 que jo sempre lo he avorrit
 y anomenarlo me pesa.

Laura. Las gracias te donch amiga
 per tant singular fineza,

que de la bona amistad
aixís la aguardava sempre.

Flora. Afrontas la voluntat
ab que el meu cor de tas penas
se llastima

Laura. Donchs adíos
que Fabio vé en aquest puesto
y no voldría estorbar
vostra amorosa conversa.

(*Sen va*).

Flora. Fabio ve? He de fingir
una inconstant cautèla
per veurer si son amor
es tan gran, com gran lo afecte
amorós que jo li tench,
non obstant la experiència.

(*Surt Fabio*).

Fabio. Qual girassòl qui adora
del Sol la llum hermosa,
qual pedra ponderosa
quí vers son centre corra ;
aixís el meu cor, que viu
adorant ta hermosura,
buscar son centre procura
ab un desvel execiu ;
perque, al miràrte, contempla
la belleza y ton primor
que es lo sustento millor
ab el qual ell sa sustenta.
Y sí el girassòl se segueix
al Sol, perque lo enamora,
y la pedre al centre corra,
perque son centre apeteix,
jo, atropellant desdichas,
te sequesch *Flora*, ab amor,

perque ets el sol que jo ador
y lo centre de mas ditxas.

Flora. Jo molt bè correspondria,
ab un cariñós respecte,
a aquest amoròs afecte,
Fabio, si jo no sabia
que rendidament adoras
a un altra pastora bella[•]
y tant solament a aquella
ab ton afecte enamoras.

Fabio. Pero, com tú, prenda mía,
en mons fets has conegut
que hagia pogut ser caigut
en semblant alevosia?
Quant sabs que el meu cor te adora
y que ets tota ma alegría
y que no te deixaria
per quant el mon atesora,
¿es posible, Flora amada,
que desprecies mas finezas
manifestant esquivezas
veyent-te de mi adorada?

Flora. Molt ordinari es, Pastor,
entre los homens fingir,
pera poder conseguir
los afectes del amor,
y jo qui estich advertida,
per burlada no quedar,
vull comensarme a curar
perque crech estar ferida.

Pensa hy bé, puys, y adverteix
que dugas no en pots voler
perque es un amor grosser
el que en dos se divideix,
y aixís llèmsem a defora,

borrem a mí del teu cor,
 que no es bé que tenga amor
 al qui ama a un altra pastora.

Fabio. Tu ets la sola, Flora mía,
 per la qui lo cor meu pena ;
 tu me encantas qual sirena,
 lo veuret es ma alegría.

A tú mon amor segueix
 a tú sols mon cor adora
 sens cuidarm de altra pastora
 puy que una altre no apeteix.

Flora. Si jo no tingués motius
 de imaginar lo que he dit,
 creuria que no es fingit,
 Fabio, lo que tú me dius ;
 pero tenintne (no se
 si faig bé fingir a esta hora)
 de que amas a altre pastora,
 jo a un altre pastor podré
 inclinarme, (ment ma llengua
 que jo per Fabio nasquí)
 y tú res me podràs dir
 de lo que fassi, sens mengua.

Fabio. Ja que no vols dar creencia
 a la veritat colada,
 Flora, que te he declarada,
 la qual per experiència
 veurer molt clara has pogut,
 o no gústas que et servesca
 perque un altre conseqüesca
 lo que no hauré merescut,
 jo faré de tal manera,
 ja que mon amor te enfada,
 que quedies assassiada!

Y ab una pena severa

jur que em sabré castigar
 a fi de darte alegrías
 o que de las penas mías
 ten hagies de llastimar!

Lluñ, molt lluñ de ta hermosura
 apartarme me provoca
 fins allá hont el Sol no toca
 ab sos rayos la llum pura;
 fins ahont la estèril terra
 no crehi herbas ni plantas
 y allá, entre congoixes tantas,
 mon gran amor se desterra.

Adios, oh Flora hermosa,
 Adios Flora desagrahida!
 ja que à costa de ma vida
 has volgut ser rigorosa.

Are pots viure segura
 del pastor qui tant te agrada

Flora. Aguarda! (ay desdichada!)
 Espera, Fabio, si, atura!

Fabio. ¡Ja no es hora! ¡ja has tardat!

Flora. Detente y oueix mes queixas!

Fabio. Perque en detens, quant me deixas?
 Perque en buscas quant pietat
 en tú, Flora, no es trobada?
 Aparta!

Flora. Oh desdicha!
 Es que en tu jo cerch la dicha
 que la fortuna me roba!
 (Ay dolor!) Oh Fabio, aguarda!
 (Me pesa el haver fingit)

Fabio Ja no estich per mes oir!

Flora. (¡Amor no em fasses covarda!)
 Vesten, pués, jà, pero mira,
 adverteix bé y bé repara

que si may més a ma cara
 lo teu amor me sospira,
 si may mes de mí et recordas
 y si de mí no te oblidas
 ni tas queixas me reportas,
 tú me has de veurer casada
 ab el qui mes avorrescas
 perque de zelos patescas
 una pena duplicada.

(Ay pert el seny ab la furia!)

Fabio. Ay! espera, Flora, espera
 y no siguis tan severa,
 fent-me una semblant injuria,
 que ja escolt. aguard y esper!

Flora. Tot quant dius es importú.

Fabio. Mira quant patesch per tú!

Flora. En mí ja no tens que fer.

Fabio. Aguarda, oueix me disculpa.

Flora. Ja ve tart tal diligència.

Fabio. Rígorosa es la sentència
 que em donas y no tench culpa.
 No quedia tant mal lograda
 ma rahó tant amorosa.

Flora. Puy ja escolt tota piadosa
 per lo meu amor forçada.

Fabio. Estás, donchs, desengañada
 de ta infundada sospita?

Flora. Sols lo meu cor solicita
 veures del teu estimada.

Fabio. Tant solament el meu cor
 per ton pur amor sospira.

Flora. A un altre amor ja no mira?

Fabio. May ha mirat altre amor.

Flora. A una altra dona no adoras?

Fabio. Mentir fore dir que sí.

- Flora.* Y sols me estimas a mí?
Fabio. Si ; tu sola me enamoras.
 ¿Me juras que seràs mia?
Flora. De un altre jo no vull ser.
Fabio. ¿Será ton amor sincer?
Flora. Tant sincer, com mia alegria.
 (*Sen van*).

(*Surt Sileno*)

- Sileno* Hy ha desdítixa com la mía?
 Hey ha en el mon major mal
 que Flora puga esser tal
 que, ingrata, de mí es desvia?
 Que vulga despreciar
 totas las mias finezas
 y que, ab totas ses durezas,
 gustia de veurem penar?
 Que Laura, sempre, ab porfía
 solíciti mon amor
 sabent que ja del meu cor
 té Flora la senyoria!
 Que son aquestas violencias
 qui forçan la voluntad?
 Tem no esser fomentat
 de tiranas influencias
 o de un astro superior
 qui aixis lo meu cor irrita
 que quant Laura solícita
 finezas, trobi rigor,
 y Flora, qui ab esquivizas
 procura ferme morir,
 rigor me doni a sentir
 a canvi de mas finezas.
 Imprudent, tirà, rapàs,
 ferós e irracional,
 que quant deus fer bé, fas mal,

ets joh amor cego! incapàs
de enamorate formal
perque no veus lo que fàs

(Surt Ronxa)

Ronxa Que hy ha res de festejar?
Hy ha zelos? Hy ha sabatadas?
Hy ha furias desesperadas?
Hy ha no dormir ni menjar?
Hy ha malair la fortuna?
Hy ha desafius? Hy ha pendencias?
Hy ha, per últim, violencias
sens remissió alguna?
Que dius? Hy ha rèt del que dich?
Que fas lloro? Com estàs?

Sileno Tal es la vida que fàs
que a mi mateix me maldich
Perque com me veitx estar
desdenyat sobre manera
estich que me desespera
la rabia; en güyda a matar.

Ronxa Això es parlar licenciós.
¿Què se ha de desesperar
per molt que un arribi a estar
enamorat y vidriós?

Sileno Si provasis del estat
de Cupido, aquell rigor,
sabrías lo que es amor
que fins are no has provat.

Veurías amb claretat
que el amor es un ardor
que li va abrazant el cor
a aquell qui está enamorat.
Y si la pessa, que ell ama,
no el correspon ab amor
se multiplica lo ardor
fins arribar a esser flama.

Ronxa Per aixó jo tenc pensat
 en fer lo que et diré are :
 estich resolt a esser frare
 per no esser enamorat.

Sileno Frare et fas! ¿Y qui es estat
 qui te ha aconsellat tal trassa?

Ronxa El veure el treball que passa
 un home pobre y casat.

Al pobre el veurás estar,
 mentres es fedrí, trempat,
 pero en ne esser casat
 té un bon os a roagar.

Ell, fent feyna, tot se crax
 per alimentar sa esposa,
 empero si ella es golosa
 ja en pot dur de moraduix.

Si te tal vici molt gasta
 amb alló que mes li agrada
 y si và massa afeytada
 tot quant ell guanya, no basta.
 Dins poch's anys te molts de infants;
 amb un pich ni sol fer dos ;
 ja pot veurer el pobre espòs
 com deu mantenir-ne tants

Cansat de pensar, se posa,
 per reposar, en el llit,
 y cuant se alça està formit
 de pixàt y de altre cosa.

Y això no es tant mal encare
 com haver de mantenir
 els infants que pot tenir,
 que Deu sabrá qui es son pare!
 Jo, de tot quant me has contat
 y de tot quant he dit are
 sè que estarè alliberat

una volta sigui frare.

Perque un frare res de aixó
 may cuidado le hy pot dar
 perque se en sabrà guardar
 dè de que entra en Religió.

Sols tendrà la sua tendència
 a lo que ell haurá votat
 que es Pobreza, Castedat,
 y una humil Obediència.

Si va en el cor, per cantar,
 alaba a Deu a veu plena
 y aixó no fa mal de esquena
 com fa el cavar y segar.

Tant si fa fret com calor
 veuràs que va esquena dreta
 y en sentir la campaneta
 se entrega en el Refator.

Allà ben menja y ben beu
 tot quant el Convent li dona
 umplint-se sa bujerrona
 sens costar-li ni una creu.

No te de cuidar-se may
 de dar menjar als infants
 puy entre los bons cristians
 viurà bé ab lo meys trabay.

Sileno Tot quant dius veritat es ;
 tú has elegit bon estat.

Ronxa Guapo! per llèu enfetjat,
 frare en faitx y no se res

Sileno Deixam donchs, a mí, patir,
 que si tu no has arribat
 may a estar enamorat
 no em satisfà lo teu dir,
 perque... pero el Prior vé
 forçós es dissimular.

Flora. ¿Has, Laura, experimentat
de Sileno algun favor?

Laura. Antes se aviva el rigor
en el seu pit obstinat.
Perque a totas las finezas
que mon amor solicita
son cor sembla que se irrita
pagantme ab sas esquivizas.

Flora. Greu me sap, Laura, que sia
jo causa del teu pesar
y no poder-lo esmenar
ab desenganyys cada dia.
Tant Sileno, ab insistencia,
em dona, amiga, pesar,
que pots ben creure y pensar
que jo ja perd la paciencia
de sempre veurel estar
centinela del amor
despreciant mon rigor
y fent gala de pesar.

Y be pot, Fabio, advertir,
ell qui mon cor solicita,
de mi alguna sospita
sens jo la culpa tenir.

Laura. La fortuna es que maldich,
de que, Flora, em puch queixar ;
no em queixo del teu obrar
que satisfeta ne estich.

Se que de Fabio contenta
estás y que molt lo amas
y a mi, entre vivas flamas,
Salamandra me alimenta
de Sileno el seu rigor
que me demostra lo ingrát.

Y essent Flora la veritat

que le hy tench tan gran amor
 y tal voluntat posada
 aixis com la mariposa
 rendint sa vida, gustosa,
 en la llum mòr abrazada,
 aixis jo a este omicida,
 entre ardors, he de rendirme
 fins al ultim paroxisme
 de ma tant penosa vida.

(*Surt Ronxa ab un salpaser*).

Ronxa. Jo he de dar salpaseradas
 per el revés y lo endrèt
 en aquell dimonièt
 que me ha donat bastonadas.
 ¡Ay com están descuidadas
 parlant dels enamorats
 quant ne hey ha de escalabrats
 deu o dotze dotzenadas!

Flora. Que hey ha Ronxa res de nou?

Ronxa. Que hey ha de haver? casi rès ;
 més que novetat, molt més :
 que tench sa esquena qui en cou.

Aquell monstre descarat,
 encarnisat com un llop
 me ha ben maurat com a un pop
 tip y tip y tip y tap.

Laura. Admirada em té el poder
 de monstre tant espantós!

Ronxa. Y jo me admir que las dos
 estigau tant ben a plèr
 y no temau el rigor
 de aquell Lucifer malvat.
 o heu fa que no haveu provat
 si es o no bon perxador.

Laura. Ahont nos havem de escondir

que no nos puga trobar?

Ronxa. A la iglesia, allá, a rezar,
que aixís me lo fan fer a mí.

El Prior nos ha trobats
a Sileno y en a mi
donant-nos un bon pentí
de oracions a punyats.

Allá ha acudit molta gent
de pór de aquell vil cabró
rezant y fent processó
son arribats al Convent.

Allá si que ni ha hagut
de groch, de blau y encarnat ;
tal sermó nos ha envelat
fins que més ja no ha pogut
y a tots nos ha fet plorar.

Y nos ha ben advertit
que de aquell mal esperit
nos procurassem guardar

Jo ja he armat es salpaser
y si acás se acosta aprop
salpaseradas de cop
y asperges a te qui te.

Laura. Vaitx-me, donchs, a retirar
a la aldea, Flora mía,
perque tota ma alegría
se converteix en pesar.

Flora. Y jo aqui me vull quedar
en el camp a divertir.

Laura. Y jo men vaitx a patir
penas sens may acabar.

(*Sen vá*).

Ronxa. Jo men vaitx a encorrolar,
poch a poch, a la cabaña
que en el peu de la Montaña
tench, que es ja tard per pasturar,

Y si trob aquell dolent
 de Barrofèt batxiller
 ly tiraré el salpaser
 y camètas al Convent.
 Ou-ox, vaca, ahont vás?
 Te pegaré basetjada!
 Ou-ox, ahont te ets posada?
 jas, vaca ; vaca; jas, jas!

(*Sen vá*).

Flora. En este alegre pensil,
 en este camp espaciós,
 ahont las gallardas flors,
 a compàs, de mil en mil
 forman un estrado hermós
 de varios colors teixit
 vull divertir-me un petit
 y descansar lo meu cos.

(*Surt Fabio*).

Fabio. Quant de tu me trobo auzent
 es per mi, estimada Flora,
 una eternidat cada hora
 y un sitgle cada moment.

Perque si estich apartat
 de ta vista, Flora mía,
 visch sens goix, sensa alegría,
 molt trist y desconsolat.

Per això, tant cuidadós
 vench a visitar ta vista
 perque em recrea y conquista
 tot mon afecte amorós
 y llensa mas penas fòra
 mentres de tu som present,
 mes, un sitgle es un moment,
 la eternidad es una hora.

Y aixís creume, vida mía

ausent de tu estich penant
però estant al teu devant
balla mon cor de alegría

Flora. Per lo que, ja pots pensar
quant penarè jo en ta ausència
si trobant-me a ta presència
tant alegre em veus estar.

Fabio. Sempre rezela el qui ama.

Flora. Puy no tens que rezelar
que jo no et puch olvidar,
que per tu mon cor se inflama.

(*Ronxa dins cridant*).

Ronxa. Ay! que en matan! via fora!

Fabio. Oh! quins ecòs mes piadosos!

Flora. Quins acentos mes llastimosos!

Ronxa. Ay! que en matan! via fora!

Fabio. Es forçós que jo assistesca
a qui tant ho ha menester.

Flora. Ves, y torna que te esper
entre flors en esta fresca.

Fabio. Puy ton amor me domina
molt gústós te obeiré.

Flora. Aquí mateix jo seré.

Fabio. Bé está.

(*Sen va disparant basetjadas*).

Dins. Al bosch!

Flora. Se encamina
envers de mi lo alerit!

Dins. Al bosch, al bosch, cap al vall

(*disparant*).

Flora. Serà acás semblant treball
que lo monstre hagi sortit?

Entre esta murta florida
que, amb tan estraña belleza,
la sagaz naturalrza

cría a compás dividida,
a mon Fabio aguardaré
meditant lo meu treball.

Dins. Del vall al bosch!

Del bosch al vall! (*disparant*)

Flora. Jo escondida esperaré.

(*Escondex-se Flora entre ramas y surt Sileno*).

Sileno. Detente, monstre feroz
qui per tot aquest paratje
ab ton espantós visatje
perturbas tots los pastors ;
aguarda que vull provar
si es mía o no la gran sort
de sebrer darte la mort
amb las fletxas que dispar.

Pero, que es esto que jo,
molt admirat, advertesch
que el monstre que perseguesch
ja no el veitx? que será axò?
será estada fantasia?
no ; que ben segur estava
de que el monstre jo encalsava
y ell, covart, de mi fugía.

Com de mi descomparex?
Com medrós de mi es retira?
Com tem tant la mía ira?
o, com axis, se escondex?

Acàs entre la espesura
de tanta murta florida
intenta salvar la vida?

Pero no la té segura,
perque jo he de registrar
tronch a tronch y rama a rama
que mon brío mes se inflama
y jur que lo he de matar.

Flora. (*Oculto*). Sileno ve cap a mí.
Forsós es disimular.

Sileno. La vista em pot engañar
o allí veitx un bulto. Sí!
Puis are tench de provar
amb aquet arch ma destreza.

Flora. (*Oculto*). Vol disparar!
Oh dureza!

Sileno. (*Apuntant*). No hy haurá mes que aguardar.
(*Se alça Flora, queda Sileno admirat y
cau-li la ballestra*).

Sileno. Valgam el cell!

Flora. Y que intentas,
fiero y cruel omicida?
Buscas llevarme la vida
ab las tuas mans sangrientas?

Sileno. Quins pasmos y assombros toch
en un temps, quant advertesch
que jo a un monstre perseguesch
y a una hermosura jo trop!

Ets la Cisne encantadora
qui cruel fiera te ets fingida
procurant fer omicida
al qui te ama bella Flora?

Puis amb estas dos estrellas,
armas de que vas ceñida,
al veuret aquí escondida
com a fiera entre flors bellas,
veitx clar que ton cor procura
matarme, segons intentas ;
mes com fiera no em tormentas
lo qui en mata es ta hermosura.

Flora. Apenas queda en ma boca
aliento per advertir
lo que em donas a sentir

amb aquesta acció tan loca
 que tant malament me aplicas ;
 perquè el rigor no se cura
 ab rigor, sino ab blandura,
 y aixis sempre multiplicas
 la causa de ta violència
 per mes ternuras que em digas,
 antes bé me desobligas
 a concedirte clemencia,

Y no tens ja que empenharte
 en seguir lo meu rigor
 que no es dispon mon amor
 en seguirte ni en amarte.

Sileno. Molt determinat parer,
 resolució molt estraña
 declara la tua saña
 contra mon amor sincer!
 Non obstant, queda advertida
 que malgrat el teu rigor
 te seguirá mon amor
 fins empenyarhi la vida!

Y si per dar-me disgust
 multiplicas esquivezas
 jo aumentaré mas finezas
 per veure si et dono gust.

Flora. ¿No te esmena ma durezza?

Sileno. Ans augmenta mon amor.

Flora. No lo aprecia mon cor.

Sileno. ¿No te obliga ma fineza?

Flora. No ; antes bé me agravía.

Sileno. ¡Això es crueltat!

Flora. Extrema!

Sileno. ¡Si el meu cor en flamas crema!

Flora. ¡Si el meu del teu se desvía!

Sileno. Inclinel, ja que es ingrát,
 veyent lo meu gran amor.

Flora. No puch perque altre pastor
domina ma voluntat.
Sileno. No ho crech ; y an que fos així
volent-te a tu he de seguir.
(*Fabio a la cortina*).

Fabio. Havent-se ja sossegat
lo temor a esta fantasma
retorn ansios a trobar
a Flora. ¡Lo Cel me valga!
Que es que vetx?

Sileno. Segons lo afecte
la voluntat se declara.

Flora. En dos qui es tenen amor ;
no, pero, si a un ni falta.

Sileno. Si jo te en tench, ten-men tú.

Flora. Jo? no ; no tens que cansarte.

Fabio. Pues no me engaña la vista!
Ah traidora! Ah liviana!
Ah cruel! De esta manera
usas de falsas paraulas?
suare en promets, ingrata,
que en volías y estimavas
y aquí mateix, fementida,
veitx burlada ma esperanza?
Ah cego amor! Si per cego
moltas vegadas te enganyas
are no, perque ma vista
testifica lo que pasa!

(*Surt*).

Sileno, puy que, atrevit,
queixós mon amor te enquantre,
inventor de ma desditxa,
robador del bé que guardo
tant el meu brío se empenya,
tant mos zelos la venjansa

buscan, reclaman y solicitan
que ja no puch reportarme.

Y pensa que es forçós luego
matarte o bé tu matarme
perque de un o de altre modo
puguia sortir de cuidado
per ma mort o per la tua
y'restia la vil ingrata
sens complir lo seu intent
y ta esperanza burlada.

(*Vol investir y Flora el deten*).

Flora. Fabio, detent-te! Oh Cels!
Ay de mí! Infeliz díada!

Fabio. No oích, veu enganyadora.

Flora. Mira, Fabio, que te enganyas.

Sileno. (*Apart*). A mesura del desitx
aquesta ocasió se enquantra
perque creyent-se enganyat
cap al perill se abalança.

(*A Fabio*).

Fabio, tant licenciós
a ma presencia tu parlas
que ja me sobra motiu
per aceptar la batalla.

Y puy lo meu cor estima,
adora tant y agasage
a Flora, que si jo sabés
que altre home mes que jo la ama
jur que sería omicída
de mi matex per venjansa.

Y axis per estas rahons
força es morir o matarte ;
perque vivint puch lograr
quietut a mon cuidado
y obligar a la que am tant,

- y si muyr, mor ma esperanza.
- Fabio.** Puy no hey ha mes que aguardar!
a las mans la llengua valjia
- Sileno.** Vajia la llengua a las mans!
(*Volen investirse, Flora deté a Fabio*).
- Flora.** Ay! Detente y oume Fabio!
Y tú, apartet ¡Oh pena!
- Fabio.** Flora, tu em detens enlayre.
- Flora.** Puy has de ouirme ¡Oh desdicha!
Solament dues paraulas.
- Fabio.** Digas aviat y abrevia.
- Sileno.** Ja lo meu cor de coratje
molt impacient no reposal
- Flora.** Es, Fabio, tant al contrari
lo que tú de mi judicas
de lo que en veritat passa
que pots creurer.....
- Fabio.** No intentis
satisfirme tal agravi
perque no estich per ouírte.
- Flora.** Jesús! El qui adora y ama
lo meu cor ets tú no mes!
- Fabio.** Es en va, Flora, que et cansis
que satisfaccions no ouíre.
- Flora.** Que rigor!
- Fabio.** Que pena!
- Sileno.** Que ansia!
- Fabio.** Com sufresch quiet la còlera?
- Sileno.** Com tard tant a la venjansa?
(*Se investan*).
- Flora.** Ay que es matan! Adjutori!
- Fabio.** Te he de vencer o tu matarme!
- Sileno.** Me has de matar o te he de vencer!
(*Surt Ronxa*).
- Ronxa.** Zip y zap, salpaseradas.

Flora. Ronxa, ajuda a despartirlos!

Ronxa. Y com millor vols que ho fassa?
Asperges!

(*Dins diu lo Prior.*)

Prior. Que es esto Cels?

(*Flora sen va.*)

Ronxa. Asperges!

Sileno. Deten-te Fabio

que sento el Pare Prior.

Fabio. Apartet, Sileno, apartet
y esperèm altre ocasió.

Sileno. Disimulèm lo que passa.

(*Surt el Prior.*)

Ronxa. Guapo es el meu salpaser
pera departir baralles.

Prior. El gran ruidu de veus
que he sentit entre vosaltres
me ha tingut molt cuidadós
de examinar lo que passa,
tement alguna pendencia
dels pastors de la comarca.

Ronxa. Jo no se res, are vench.
Que ho digan Sileno y Fabio
si acás se son gatinyats
o han tingut qualque baralla.

Prior. Que es, doncs, lo que ha succehit?
Que es, mos germans, lo que passa?
Teniu alguna pendencia?
Heu travada, entre vosaltres,
alguna riña?

Ronxa. Jo call,
que no parla ab mi.

Sileno. No Pare.

Fabio. Si nosaltres som amichs
y vezins de la comarca,

com podèm travar pendencia
encar fos urgent la causa
del fundament?

Prior. No importa,
que se alteran, a vegadas
los ánimos juvenils
per un sopro de ayre vana.

Sileno. Si vostra Paternidat
pren motiu de la alçatzara
que entre nosaltres y havia,
la joventut es la causa
qui, essent briosa, acostuma
divertirse y desahogarse.

Ronxa. Ah vellacos! prou conech
que aixó son amors *floranos*.

Prior. Al fin, sia lo que sia
lo passat fins aquí, basta.
Aveniuvos, donchs, mos fills ;
las competencies aparte
vagen, ja que el Senyor
tant nos estima y nos ama ;
que si ens envía treballs
son ells Divinos presagis
del be que ens espera dar,
de la ditxa que ens aguarda.

Aixís, donchs, convé mos fills
donarli amorosas gracias
dès de la Iglesia resant
o retirats en la Casa.

Ronxa Ja podeu pendre candèla
voltros dos, qui sou confreres
de *Flora-Florum*.

Prior. Que dius?

Ronxa. Barallant-se, los dos pagan
se cofrería a la verge

Flora. Florum.

Prior. Calla, calla!

Sileno. Pues el sol ja dona lloch
a que la nit, ab son manto,
cobresca la Isla
forçòs serà retirarme
a la Aldea : A Dios,
Pare, ab sa llicència.

(*Sen vá*).

Prior. El Senyor vos beneyesca.

Fabio. Y jo encès de furia brava (*aparte*)

Puys que el día va perdent
la claredat que li dava
el Sol, qui se auzenta ja,
donant a la nit entrada,
men vaitx, Pare, ab sa llicencia
a la Aldea. (*Sen va*).

Prior. Deu vos guardia.

Ronxa. Y jo, també, ab sa llicencia
men aniré a escampar aygua.

(*Sen va*).

Prior. Jo men aniré al Convent
tot rezant lo ofici parvo
de la Celestial Regina
Maria, nostra advocada.

(*Sen vá dihent* :)

✠ Domine labia mea aperies
Et os meum annuntiabit laudem tuam.
Deus in adiutorium meum intende.
Domine ad adjuvandum me festina.
Gloria Patri, et Filio, et Spiritu Sancto...

.....

JORNADA TERCERA

(*Surt el Prior y Ronxa*)

Prior. Ja puy, Ronxa, mon fill, que nos trobàm
sols en el camp, ¡oh soledat ditxosa!
ja que las cabras a son plèr pasturan
y ja que en el Convent no hem de fer res,
puy las feynas de aquell, fetas estàn,
aprofitèm aquesta tarde hermosa
per rezar a la Verge santa y pura
qui la felicitat major nos assegura.

Si atent miras, mon fill, tot lo que passa,
tot lo creat veurás que nos convida :
una xiquèta flor may se fa escassa
de alabar al gran Deu tota agraphida ;
una au qui dólça canta y una cassa,
dès de el bruto major fins la formiga,
y dès de el firmament fins al abisme,
tot enseña a rezar a qui te crisma

Que mal es esser ingrats a tal fineza
y als avisos que el Cel aixi ens envia,
parlant tacitament Naturaleza,
ab la gran verietat que ella nos cria.
Avivém, doncs, la nostra tibieza
en alabar a Deu com a Maria ;
y fòra ociosidat, qui tant nos daña,
que ab ella va el dragó qui nos enganya.

Ronxa. (Ja som ben venturós si es que ha acabat!)
Cada vegada que em som trobat aquí
ha tingut un sermó ben estudiat

per mi tot sol, per ferme convertí,
y entre tant aquell diable descarat
ve cap a jo, em dona un bon serli
y el seu tris tràs he de parar arrufat.

Prior. No temis res, covart, que el vencerás.

Ronxa. Que el venceré? Encara ha de venir!
Entre tant ell me maura ben maurat
y com un puto jo el tenc de sufrir.

Prior. Ronxa, no per això estigas desconfiat ;
confia en Deu, que Ell te ha de assistir
y rezant vencerás aquell malvat.

Ronxa. Res de això, Pare Prior, si perque orava
tench per cert que el traïdor mes me perxava.

Prior. Posa la confiansa y ferm confia
amb aquella gran Reina sobirana
y veurás ¡oh mon fill! que ella es tan pia
que qui ab fervor a ella se encomana
no queda sens socorro. (*Se ajonolla*)

¡Oh Maria

Mare del Redemptor, qui carn humana
de vostro purissim gremi y no de altres
prengué per la salut de tots nosaltres.
¡Oh porta de los Cels, divina Aurora,
oh raudal sobirano, de ahont deriva
el divino favor, puy a cada hora
refugiau pecadors y may esquivia
vos mostrau, ans atenta, gran Senyora,
piadosa, amorosa y compasiva,
que innumerables gracias sempre alcança
aquell qui posa en vos la confiansa,
Recordauvos de aquells, oh dolça Mare,
qui entre congoixes tantas vos invocan
en aquest vall de llàgrimas ; y are
que especialment mes nos provocan
los divinos oïdos, Verge cara,

cobriu nos ab el manto, puys vos toca.
 Conegan los faels que vos, Senyora,
 sou de tota la Isla Protectora.

(*Se queda arrebatat*).

Ronxa. Com si jo fos una rata
 ell me ha ben encorrolat
 quant a rezar se es posat,
 y tench una por qui en mata.

El traidor de Barrufet
 are mateix ser  aqu 
 y me dar  un bon serli
 per demunt des meu cuyr t.
 Hola, Deo Gratias, Pare,
 anemmos-ne a retirar?
 Hola ; be puch trompicar
 que no far  r s per are.

Ell est  tant descansat
 en ne posar-se a rezar
 que no es voldr  bategar
 encara que en ves nafrat.

Jo men vaitx y no se res ;
 que pot ser? quatre esclafits?
 pero, jo que no tench dits
 pera pegar, si ac s es?

Que sempre he de esser dolent?
 vagia sa por a un rinc ,
 que aixis men vaitx, emper 
 amb mes temor que talent!

(*Sen v *).

(*Dins rendu de cadenas*)

(*Surt el Diable*)

Diable. Tot lo infern aporto ab mi
 per veure si amb son poder
 fer  que no puga esser
 trob t el bulto de qui,

amb son orgull, me rendeix ;
 puy's sa virtut es tant rara
 que sols al veurer sa cara
 al infern me despadeix.

Si el troban, serà adorada
 amb la figura tan bella
 y en tota esta Illa, ella
 serà de tots adorada.

Quants favors alcançarà
 y gràcias! De mil en mil
 a la creatura vi!
 que de ella se ampararà!

De quantas desdixas grans
 preservarà a sos devots!
 puy's tindrà en ella tots
 amparo, petits y grans.

Ay! això es lo que mes aumenta
 los meus dolors infernals
 fent creixer tots los meus mals
 y un nou infern me atormenta.

Al arma, doncs, esforçats
 soldats del fiero Plutón,
 contra estos rustics qui son
 escoria de los poblats.

Temien tots nostro rigor,
 conegán nostra potència ;
 que no alcancien la assistència,
 desconfiant del favor
 que medrosos sollicitan ;
 amb la nostra astucia fiera
 feym-los seguir la bandera
 que nostros vasalls imitan.

Per aquest qui sen ha anat
 se ha de començar la guèrra,
 ja que de tota esta terra
 es el mes justificat.

Fassèm, amb nostra potència,
 una grata melodia
 que puga pensar que sia
 avís de la alta clemència
 que lo avisa cuidadós
 que deix sos vanos intents
 y jo de mos pensaments
 quedaré victoriós.

Hola! Hola! començar
 a cantar amb veu sonora
 ja que tots en aquesta hora
 lo hem de fer desconfiar.

Música. Detén, detén la carrera
 del camí que has comensat,
 mira que vius enganyat
 y que es vana ta quimera.

Diable. Apartat de esta vorera
 y consulta la rahó
 pensa que en esta ocasió
 es acertat advertir
 que es gran vici presumir
 per propia presunció.

Prior. Fins al infern humiliat,
 sobirana omnipotencia,
 estich a vostra presencia
 confesant el meu pecat.

Y per si acás enganyat
 he viscut fins a aquesta hora
 assistiume vos Senyora
 amb vostra gran assistència
 y de la mia inocència
 siau sempre Protectora.

Música. Aparta, aparta lo intent
 de ta vana fantazia
 que la adoraciólatria
 es fa a Deu tant solament.

Diable. Puy's que estàs obeint est manament
y no tens que replicar,
vesten prest a retirar ;
deixa anar esta locura
que es vici en una creatura
amb pertinàcia duptar!

Prior. Oh Sobirana Altitut!
Creador del Cèl y Terra!
Combatut me veitx en guèrra
sols per seguir la virtut ;
pero jo estich convençut
de la vostra Authoritat ;
puix que em retir me heu manat
vos obeyesch, Senyor meu,
y de tot gràcias, mon Deu,
fas a vostra Majestat.

(Se va alçant a poch poch).

Diable. Quant la victoria tenia
ja per la part del Infern,
veitx que aquell Senyor etern
tropas de Angels envia
per socorrer son servent,
aixis pues incontinent
men vaitx rabiant de furor
contra de aquell gran Senyor
per qui peno eternement.

*(Canta la Música a la altre part
y el Prior se deté).*

Música Detén, detén la carrera
de Christo animós soldat,
mira que vas enganyat
per la ponsonyosa fiera.

Prior. Que enemiga tant severa,
Deu meul, perceb jo duptós?
Quant orava em deyeu vos

que era vana ma quimera
 y quant prencch la altra barrera
 que em manau, vos disgustau!

Puys sapia de que gustau
 que en tot jo vos vull servir
 en viurer com en morir ;
 desenyanyeume si os plau.

Y vos suplich humilment,
 mon Deu, mon Pare y Senyor,
 que siau mon Protector
maxime en est cas urgent ;
 inspiraume prestament
 que he de fer o que he de dir,
 si he de quedar o fugir,
 si be jo trob acertat
 seguí el camí comensat
 que ja me heu fet elegir.

(*Sen va a poch poch y en sentir
 la música se deté*).

Música. Aparta, aparta lo intent
 que no prens per bona vía,
 perque amb astuta osadía
 te está enganyant la serpent.

Prior. Are coneix certament
 que ab una cautela tal,
 com un avís celestial,
 me enganyava la serpent,
 puys veix are clarament
 que sou vos, Deu infinit,
 qui me haveu persuadit
 quen quedi a perseverar ;
 aixis donchs torno a rezar
 puix que Vos en sou servit.

(*Ajonolles*).

Y si el coronat cantor,

amb sa alta poesia
 deya que sos ulls tenia
 a la Montanya, Senyor,
 de ahont el vostre favor
 aguardava, jo, també,
 aixís com David, podré,
 encar que no amb tanta manya,
 mirarme aquella montanya
 de ahont espero lo meu bé.

(*Baxará una Estrella*).

Música. En la montanya sagrada
 que illumina la Estrella
 té Deu una maravella
 per sos secrets col·locada.

Prior. En la montanya sagrada
 que illumina la Estrella
 te Deu una maravella
 per sos secrets col·locada?
 Maravella dedicada
 a Vos ¡oh Verge Maria!,
 imatge que Deu envia
 per la nostra protecció ;
 puys per la seva Invenció
 guiaume, sigau ma guia.

Si per esser adorada
 en este lloch eminent,
 com a los tres Reys de orient,
 la Estrella me heu enviada
 ab amor serà observada
 aquesta Estrella divina
 qui mos passos encamina
 per lloch tan aspre y altiu,
 pero si vos me assistiu
 no tench temor de ruina.

Feré luego congregár,

per pendre resolució,
 los Pares, y amb processó
 pujarem a examinar
 lo que em voleu demostrar
 amb senyal tan prodigiós
 y com enviareu vos
 a Tobias, desde el Cél,
 lo Arcàngel Sant Rafel
 per guiarlo, guiamós.

(*Sen vá, escondexse la Estrella,
 y surt Fabio*).

Fabio. Es somni lo que en passa o fantazia?
 Tenebras y claretat van a porfial
 Puy jo quant ab cuydado el día aguart,
 considerant no esser massa tard,
 repar ja declarada
 la quotidiana aurora adelantada,
 sentint los gorgeos de las aves
 formant melodias tant suaves,
 y pensant jo que el sol prest sortiria,
 puy aquella claredat semblava día,
 vench aqui tot furiós ab fiera zaña
 per regoneixer tota la campanya
 buscant a Sileno ab diligencia
 pera finir a solas la pendencia
 que des la nit passada
 tenim nosaltres dos principiada.

Pero, cas singular!

En un instant repar
 que aquella claretat que es descubria
 torna a esser negra nit y no naix día.
 Y com las tenebres de esta nit
 tenen are impedit
 lo cumplir, animós, lo meu intent
 imàgin, segons veitx clar y patent,

que es la fortuna adversa e indignada
 qui contra mi demostra estar irada.
 Mes no importa ; mon valor
 encès de còlera y furor
 ha de vencer animós los impossibles,
 encare que invensibles,
 perque ja no tol-lera
 mon cor, desesperat, rabia tan fiera.
 Pero que es esto! me apareix
 que mon cuidado vigitant, are adverteix
 pasos qui se encaminan
 y en vers de mi sos ecos ells inclinan.

Esto no me acovarda
 encar que fos Sileno qui me aguarda ;
 ja que lo meu coratje solicita
 venjansa a son amor qui tant me irrita.

Aixis aguardaré.

(*Surt Ronxa ple de pegats per la
 cara, gemegant*).

Ronxa. Ay de mi! que faré?

No sé ahont dech anar,
 temerós el convent no se trobar ;
 y amb aquesta gran fosca
 ja no sé distinguir un bòu de una mosca ;
 y si ella no se aplaca
 tem trobar Lucifer qui em do falaca
 y amb son tip tap y amb sas grans batudas
 es cap y ses costellas me ha rompudas.
 ¡Ay cap meu, ay panxèta!
 ¡Ay brassèts, ay nassèt, ay esquenèta!
 Tot estich espanyat y plè de cèra,
 y ja no tench en mi cosa sencèra.

Fabio. De Ronxa em sembla la queixa.

Li vull parlar per sobre de que es queixa.
 Perque gemegás, Ronxa, perque ploras

en aquest lloch, tot sol, y a aquestas horas?
Digas me lo que et passa.

Ronxa. Mirau que bella trassa!
Apartet, Lucifer, la bèstia fiera,
qui ja ab rabia grossera
ha maurat, com a un pop, se meva esquèna
y ara vols per estrena
tornari altre vegada?
Apartat y vesten! que no me agrada
lo teu jugar grosser ;
Ves a verlas amb altre Lucifer!

Fabio. ¿Que es, Ronxa, lo que dius?
Penso que de mi et rius
perque, si be reparas,
jo no som Lucifer, com tu declaras,
ans be, si tu volias
ajuda en tos treballs, en mi tindrias,

Ronxa. Ajuda! amolla! Ves
al bordell embordellat dels bordellers

Fabio. Que es aquesta locura?
Que no estás en ton seny?

Ronxa. Mirau ventura!
Que no estich en mon seny? Ay el Señor
que está barallador
y com sen vé afanat!
vestèn. que ja estich ben prou maurat!

Fabio. Molt me dòl el treball que tu has tingut
y no hajes conegut
que jo aquell Fabio sia
qui viu en la aldea y cada dia
una y moltas vegadas
tenim los dos conversas dilatadas!

Ronxa. Tu ets Fabio?

Fabio. Y pues!

Ronxa. Jo me pensàva

que eras Lucifer qui me engañava
 y burlar-se volía
 des fart que me ha donat en este día ;
 que si, amich meu, pogueses veurem are
 tot estich destruit de cap y cara ;
 estich ; ay desdichat! plè de burañas
 y ja no en falta mes que treura bañas.
 Y si ho duptas acás perque no em veus
 toca per qui en sa ma, ja que no ho creus.

(*Li toca la cara y diu*).

Fabio. Y com per la campanya
 de trobar tants pegats, has tingut maña?

Ronxa. Me he esquinxàt es faldà de sa camia
 perque jo ja sabia,
 per haver-ho oït contar,
 que el orí es gran cosa per curar,
 aixís padassèts de orí mullava
 y a sa cara, calents, me los posava.
 De esta sort no he hagut de menester
 per curarme apotecari ni barber.

Fabio. ¡Bon modo de curar!

Ronxa. Cosa es, que si ti veus, podràs provar.

(*Cantarán dins « Ave Maris Stella » ect.*)

Fabio. Has ohit esta armonia?

Ronxa. Si, Pero, no se que puga ser

Fabio. Penso que es, à mon parer,
 una processò molt pía
 qui surt are del convent
 y en vers nosaltres venía

Ronxa. A tal hora!

Fabio. Jo no se que pot ser

Ronxa. Segurament

serà que van a cercar
 al traydor qui me ha perxat

Fabio. Es una gran novedat!

Ronxa. Aixó es ; no hey cal duptar
 que el cercan ; es cosa neta ;
 si el gáfan, no te remèy
 lo he de posar tant vermey
 com un pebre de bañeta.
*(Dins canten mes aprop «Sumens
 Illud ave Gabrielis Ora &»).*

Fabio. Un toro los don camí
 y devant, devant, los val

Ronxa. Prodigí molt gran serà!
 Jo en tENCH de veurer la fi.

Fabio. Segons los veïtx caminar
 ells pujan ja la montaña
 y si el discurs no me engaña
 per llà no podrán passar.

Ronxa. Cèrt es, si no tenen alas
 o unglas de gat terrible
 pujar allà no es posible
 si no es que y dugan escalas.

*(Surtiràn cinch o set frares en processó can-
 tant « Salve vincula ries & » el toro enves-
 tirà la peña y amb una cornada la partirà,
 passaràn per la obertura y sen van).*

Fabio. Valgam Deu! me te admirat
 el prodigi que se enseña
 que el toro aquella gran peña,
 amb tanta facilitat
 haçe poguda partir
 porque poguesen pasar!
 Portento es molt singular!

Ronxa. En això hy ha mes que dir!
 Aquí la rahò se apura!
 Mes, com tindrà tantas mañas
 un bou, no mes que amb ses bañas
 per rompre una peña dura,
 no tenint força .najor?

Fabio. Pot ser que sia enviat
algun Angel transformat
en esta forma.

Ronxa. Color
te de esser lo que vols dir.

Fabio. Seguim los que ja sen van.
Veurem allà ahont pararan.

Ronxa. Anem-los, pues, a seguir.
(*Sen van*).

(*Surten Sileno y Flora*).

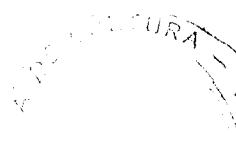
Sileno. Es posible, Flora ingrata,
que no es venci ton rigor?

Flora. No tens que seguir, pastor,
lo que jo, tantas vegadas
te he negat ab claretat.

Y creu que quant mes te cansas
menos mon amor alcansas,
perque es un gran desbarat
pensar que puch consentir
en revocar mon voler
quant ja no tench tal poder'
ni puch fer mes que seguir
ma passió, puys me domina,
y com ja tench mon amor
posat a un altre pastor
tant solsament a ell me inclina.

Sileno. Tu ja no tens que esperar
de Fabio, fineza alguna ;
en vista que la fortuna
lo ha volgut despreciar
ell se inclinarà a estimar
a una altra pastora bella ;
quant tengui lo amor de aquella
el teu li farà olvidar.

¿Y pots tú, axis mateix,

per no sentir tal rigor,
 inclinar el teu amor
 a aquell qui no lo mereix?

Flora. Deixem, Sileno, morir
 o deixam viurer penàda
 que ja estich aconortada
 qualsevol treball patir.

A Fabio jo buscaré
 per ferli clara evidència
 de la mala intel·ligència
 que del nostro cas prengué.

Y en estar ell advertit,
 després de ohidas mas queixas,
 sabrà per ellas mateixas
 quant angañat ha seguit
 lo seu capritxo importú,
 ja que no me volgué ohir
 quant ly anava a referir
 lo quhy havia entre jo y tú.

Sileno. Ayl pero no te ohirà
 que de tu fuitx sensa esmèna
 a vista de tanta pena
 que li causas, y aixis já
 pots mudar lo teu intent,
 ja pots a Fabio olvidar
 y lo teu amor posar
 en el qui te está present,
 en el qui te ama y te adora,
 Flora mia!

Flora. No pot esser
 que no está en mí lo voler
 ni jo de mi som señora ;
 porque qui ama amb escés
 té tant arrelàt lo amor
 que arrancar-lo de son cor

no pot, malgrat ho volgués.

Y com passa y succeheix
en mi, tot quant jo te he dit
no puch posar en olvit
el que mon cor apeteix.

Sileno. Més, ay Flora desagraheida!
si, tu en vols aixis matar
sabent que jo te he de amar
tant quant durarà ma vida.

Ja pots fer lo que voldrás,
usà en mi del teu rigor,
que avivas mes mon amor
quant mes desprecios me fas
Y pues la causa del mal
es Fabio, está ben segura
de que ta bella hermosura
no gozarà ¡Voto a tall
perque ja que he de morir
en las mans del teu rigor
lo he de matar.

Flora. Quin dolor!

Sileno. Adios, no tench mes que dir.

(*Flora el deté.*)

Flora. Detente, Sileno, aguarda.
Mira que et vull advertir
que amb un cop faràs morir
dos vidas.

Sileno. No me acovarda.

Dexem, no em cal detenir
que está mon brio penant

(*Laura a la cortina.*)

Laura. Ah falsa Flora! com tant
mudable et puch advertir?

Flora. Reflecteix y deixa anar,
Sileno, tant mal intent
qui em tormenta horriblement!

Sileno. Flora, jo me he de venjar.
(*Surt Laura*).

Laura. Ja son mos zelos patents ;
ja no puch mes tol-lerar
tanta rabia y tant pesar.

Flora, de tos sentiments
com has pogut olvidar
la paraula que em donares
quant fortment me asseguravas
a Sileno may amar?

Y sols perque te avorreix
Fabio, amb tant gran rigor
vols mudar el teu amor?

Torna en tu, y be adverteix
que lo que intentas fer, es
deshonrarte lo bastant
perque te vas despreciant
fent contra lo que has promés.

Flora. En cara vols aumentar,
Laura, la pena que em sobra?

Laura. Ardors lo meu pit encobre
que tench de disimular.

Flora. Hy ha dona mes desdixada
que jo? Malaida fortuna!
Com sempre tat importuna
contra mi et mostres irada?
No em vulgas mes tormentar
que es ja excessiu mon torment

Laura. Per conseguir tou intent
deus are disimular
tot lo que de tu jo he ohit
poch antes de aquest instant
demostrant-te molt constant,
per fer a Fabio despit,
volar a Sileno amar ;

y tant lo amor esfôrçavas
que clarament demostravas
lo teu rigorós pesar.

Axis, donchs, desengañada
de aquella tua amistat
no duplo de que has faltat
a ta paraula donada.

Sileno. Are me convé fingir. (*Aparte*)
Ver es que jo a Flora ador,
ver es que está el meu amor
per ella fins a morir ;
que Fabio desengañat
ja la avorreix y la olvida
y que ella, de mi agrahida,
me entrega sa voluntat.

Quant no puga conseguir
son amor, qui en fa penar,
a Fabio tench de matar
o en la demanda morir.

Laura. Temps fa que jo he conegut
que no em tenías amor
y are veitx, ben clar, pastor,
ta dolenta ingratítut.

Mes de tú no em dech queixar
perque tens ta voluntat
libera, y tens llibertat
de amar o no amar,
pero de tú, Flora ingrata,
tench de tenir sentiment.

Flora Ha parlat sens fundament
Sileno aquesta vegada.
Sempre, amiga, te he servada
la paraula que et doní
y are te queixas de mí
perque vas equivocada.

- Laura.* Ja no te pots escusar
de lo que he pogut ohir.
- Flora.* Amar, callar y sufrir!
- Laura.* Amar, sufrir y callar!
- Sileno.* Fabio vé molt furiós ;
per si acás me cerca a mí
ly vull sortir a camí
- Laura.* {
Flora. { No ho comportarém las dos!
- Sileno.* No me ho podreu impedir!
(*Surt Fabio*).
- Fabio.* Suspeneu, pastoras bellas,
el rigor, que maravellas
admirat vos vench a dir
- Sileno.* Primer hem de proseguir
(veurém qui serà el ditxós)
la pendencia que los dos
varem comensar air.
- Fabio.* Ohume, Sileno, y veurás
un portento singular
qui pot ser ferte mudar
lo mal intent ab que vas.
- Flora.* Digas, pues, que ja em suspen
el teu dir tan admirat.
- Laura.* Contans esta novedat
- Sileno.* Ohiré, encar que pen,
amb rígorosa violencia ;
pero te dech advertir
que en acabar-ho de dir
hem de finir la pendencia.
- Fabio.* Jo supòs que en haver ohit,
Sileno, lo que vull dir
revocarás ton sentir
y que lo que are en ton pin
encobreixas tant furiós

mudarás, per el portento,
en alegría y contento.

Sileno. Digas que ja cuidadós
amb la novedat me tens

Laura. Digas, Fabio, que es estat?

Flora. Digas, quina novedat
aportas?

Fabio. Ohiume atents.

Succehí la nit passada,
bé se pot dir nit ditxosa,
per tota la nostra Illa!,
que des de la excelsa pompa
de los Cèls precipitada
una estrella molt hermosa,
molt clara y molt resplendent,
debaixà prodigiosa
y sobre de esta montaña
se posà per divina ordre.
El claror que despedía,
jermans, era tant copiosa
que fins las aus engañadas
amb sos gorgeos sonoros,
agrahidas, saludavan
pensant que la hermosa aurora,
bell preludi anticipat
de la mes brillant antorxa,
anava ja destruint
de la nit las negras sombras.
No sols los irracionals
se engañaren a las horas
si també jo qui esperava
el día entre grans congóixas
pera buscarte, animós,
a fi que los dos a solas
provassem nostro valor ;

sortigué al punt de ma chossa
a registrar la campanya
ab cólera animosa
per trobarte. Mes molt prest
veïtx que sombras tenebrosas
cobrían aquell paratge
perque la llum portentosa
al mateix temps se escondí
en el seno de la aurora.
Este admirable succés
veu el Prior, qui a solas
orava molt fervorós
dins del bosch, com altres voltas,
è inspirat del Señor
a la Comunitat tota
congregà y resolgué
que, amb processó devota,
se pujás a examinar
lo que el Señor los demostra
amb tal poderós anuncio.
Tots junts, a la mateixa hora,
se partiren del Convent
y a la montanya ditxosa
dirigiren los seus passos,
si bé sempre temerosos
caminavan per llochs aspres
de espessas zarzas y rocas
y de enmerañadas plantas
qui, junt amb las negras sombras
de la nit, bé demostravan
la empresa dificultosa.
Pero entre mitx de estas ansias
los surt endevant un toro
qui los serveix de pilot
y amb ses bañas y amb ses potas

romp, desembarassa y lleva
 zarzas, plantas, pedras, rocas
 y ampla senda los ostenta,
 capás camí los demostra.
 Mes arribant a cert lloch,
 ahont ja el pas los destorba
 una molt superba peña.
 passar mes avant no podan.
 Però, oh raro portentol
 aquell prodigiós toro,
 vist aquell impediment,
 enreca sas passas torna
 y enreveixinant son pèl,
 fent un rol-lo de sa coa,
 inclina son cap y invest
 la peña qui, just la toca
 amb sas bañas, quant resta
 de dalt fins en terra tota
 partida. fent camí pla,
 en part tant dificultosa,
 pera passar, y passaren
 pasmats de acció tant noble.
 Proseguint, pués, son camí
 y guiats sempre pel toro
 venceren impediments,
 que entre les malesas toscas
 de aquesta inculta montaña
 encontraren, fins que foren
 a lo mes superior.
 ahont, ohíu lo que importa.
 Al devant de una covèta,
 coberta de pedras moltas,
 el toro se ajonollà
 com rendint gran culto y honra
 en el soberano lloch

que ben vivament demostra
que aquelles pedras cobrían
lo que la estrella denota.
A la vista de esto, luego
llevan las pedras y troban
aquell escondit tesor,
la figura prodigiosa
de la Sobirana Reyna
qui es Verge y Mare dítxosa
de Deu, lo fill encarnat
en sas entrañas, per obra
de lo Divino Esperit.

La dita figura aporta
en sos brassos la figura
del Bon Jesus, Señor nostro,
amb el que está tan alegre
tan ufana, tan rumbosa
y de devots atractiva
que sa presencia provoca
a tenir devoció
an aquella gran Señora,
que es el seu original,
qui desde dalt del seu trono
patrocina a sos devots
en sos treballs y congoixas
y perque vagien creixent
de este portento las honras
troban devant la figura
una llantièta molt pobre
qui cremava ; quant havia
no se sab dels anys el nombre.
Tots los pastors la adoraren
amb humilitat devota
y luego tots entonaren
el Te-Deum amb una ayrosa

con alegre melodia
 y de los empireos coros
 es ben segur que baixaren
 part de las angélicas tropas
 amb celestes instruments
 de música, perque a las horas
 interiòrment se ohían
 tocatas y veus molt dolças
 qui cantavan alabanças
 estrivillos, versos, coplas
 a la celestial Regina
 en obsequi gran y honra
 del seu imatge trobat,
 tan suaves, tan gustosas,
 que apareixia que el Cel
 hagués cifrat en la cova
 las delicias y dolçuras
 que en el mateix se gozavan.
 Esto es, germans, lo que pasa ;
 esta es, Sileno, la nova ;
 esto es, Flora, lo que he vist
 esta es, Laura, la historia
 de este riquissim hallazgo
 de la Emperatriu del Toro ;
 este es el favor que alcança
 nostra Illa de Menorca
 avuy, y esta es la ditxa
 que sos habitants gozan,
 puy tenim segur amparo,
 tedim Mare piadosa,
 socorro en nostros treballs,
 alivio en nostras congoixas,
 defensa contra inimichs
 essent nostra Protectora.

Flora. Quin prodigi!

Laura. Quin portentó!

Sileno. Valgam el Cel amb tal noval!

Ja pareix que el meu desitx
impacient no reposa
fins que no vagie a gozar
de vista tant portentosa.

Flora. Ja pena el meu cor per veure
esta joya tant preciosa,
imatge de la gran Reyna.

Laura. Gastosa la ánima es troba
de anar prest a visitar
prenda tant maravellosa.

Fabio. Anem, pues, tots que aniré
amb vosaltres altra volta.

(*Sen van. Surt el Diabte y Ronxa*)

Ronxa. Que et pensas barba de porro
que jo tenga por de tú?
Jo ja no en tench de ningú,
perque me ajudaré el toro ;
ell sols amb una cornada
que et don, et treurá els budells.
Prova de fer els Pastorells!
toquem jens esta vegada!

Diabte. Ja el meu poder ha acabat
densá que ha sigut trobada
aquella imatge sagrada
qui pareix que em te lligat.

Ja no puch mes vegetar
per Menorca, com solía,
y ahont tanta señoría
tenía per engañar
a tots los habitants ;
pero are me veitx estar
privat de poder obrar
mes cautelas y rigors.

Prop de mil anys som estat
 lo señor de esta Illa bella
 dominant tant sols en ella
 ma omnímoda voluntat
 puix mentres fou habitada
 per báibaros mahometans
 tenia jo entre mes mans
 la autoridad delegada,
 mes al punt que conquistada
 va esser pel Rey Anfós
 ja no he gozat de repòs
 y he tingut guerra sobrada.

Y are que me veitx estar
 oprimit de esta figura,
 y que la gent poch segura
 tench de poder engañar,
 va augmentant lo meu torment.

Ronxa. Are, donchs, et tench segur ;
 fins que et mauri no me atur ;
 acostet si es que ets valent ;
 gosèm are, que es que fás,
 toquèm tant sols un cabell!

Diable. Jo et posaré tant vermell
 com are mateix veurás.

Pero, no puch investir!
 Que es lo qui en frèna y me doma?

Ronxa. Que no pots venir? Pues toma
 que ja no em feràs fugir! (*li pega*).

Diable. Ay! Rabía el meu furor
 puy no el puch executar!

Ronxa. Jo me he de recabalar,
 toma, toma, que el valor
 tench assistit de Maria! (*li pega*).

Diable. Ay! que em mata aquesta veu (*sen va*).

Ronxa. Obediència deveu
a tan alta Señoria (*sen va*).
(*Corra la cortina y se descobrirá una Imatge
de nostra Señora del Thoro, Surten tots me-
nos Ronxa y el Diable*).

Prior. Veniu, mos germans, veurèu
la nostra felicitat!

Fabio. Ja entram en el lloch sagrat!

Sileno. Aixó es la casa de Deu!

Flora. Oh montaña tant dixosa!

Laura. Oh lloch honrat de Maria!

Prior. Aquí está la imatge pia
de la Verge gloriosa!

(*Sileno se ajonolla*).

Sileno. Oh Divina Emperadora,
zarza incombustible y santa
en la que la gracia tanta
celestial se atesora
desde lo instant. Señora
en que foreu concebuda ;
per ditxa tan coneguda
que a la nostra patria feu
vos oferesch el cor meu
per la mercè que hem rebuda.

(*Adora*).

Fabio. Jo, Señora, humil pastor,
humiliat a vostras plantas
vull rendirvos gracias tantas
com pot rendir lo meu cor ;
y pel singular favor
que em feis amb esta presencia
suplic de vostra clemencia
que ens siau interserosa
en tots los treballs, señora,
que pateix nostra dolencia.

(*Adora*).

Flora. Puys esta vostra Figura
 nos dona tanta alegria
 siau sempre Mare pia
 del qui en ella se asegura ;
 sapia tota creatura
 que vos sou, ¡oh gran señora!
 de esta Isla protectora
 y que amb tota vigilancia
 soltcitan amb instancia
 vostros favors a cada hora
 (*Adora*).

Laura. No alcança ma necedat
 modo com haver de dir
 lo que os devem de agrahir
 per tant gran felicitat.
 Sapia pues la voluntad
 sacrificarse agrahida
 a vostras plantas rendida
 amb un afecte amorós
 per tants excellents favors
 que de fer nos sou servida
 (*Adora*).

(*Se alçan tots y surt Ronxa can-
 tant y ballant*).

Ronxa. Dirundiru, dirundar,
 ja le he fet arrinconar (*ballant*)

Prior. Que es, Ronxa tanta alegria
 que demostra el teu parlar?

Ronxa. Dirundiru, dirundar
 ja le he fet arrinconar (*ballant*)

Sileno. Sens dupte se ha tornat loco!

Iabio. Ja ho demostra el seu obrar!

Ronxa. Dirundiru, dirundar
 ja le he fet arrinconar (*ballant*)

Prior. Digas, que es que tens de nou

que admirats nos fas estar.

Ronxa. Sols no podia respondre,
tant bo en sabia el ballar.
He trobat en Barrofet
qui me solia perxar
y veyent que anava mèulo
y no em gosava a mirar
ly he llansat el desaffio,
encar que en gosava ja ;
pero en lo nom de Maria
jo le he fet arrinconar
y li he dat tal pentí
que be se en recordará,
y me es fuit dihent que anava
al infern ¡Crec que a cremar!
De aixó es que estich tant content
perque mes no em perxará.
Dirundiru, dirundar
ja le he fet arrinconar (*ballant*).

Prior. Aquí teniu, mos germans,
amb esta santa Figura
la defensa mes segura
que tenim los Cristians.
Tenim Mare qui ens abriga
en nostras necessitats ;
estiguem, donchs, confiats
que ens será feyel amiga.
Ella amparo nos será
puyes es nostra Protectora
y en la mes perillosa hora
del parill nos salvará.
Aixis, pues, devotament
encomanen nos a ella
que ens guiará com la estrella
de los tres reys de Orient.

- Sileno.** Mon cor he sacrificat
a esta Mare piadosa
y vull elegir esposa
per viurer justificat.
Y pues, Laura, tu ets estada
qui mon amor has seguit
es just, per esser agraht,
rest ta voluntat pagada
ab esta má (*ley dona y ella també*).
- Laura.** Jo gustosa
et rendesch ma voluntad
- Iabio.** Y jo ja desengañat
te suplich, oh Flora hermosa,
vullas mon amor pagar
elegintme per espòs.
- Flora.** No pot el meu cor gustós
ton amor despreciar (*donant se les mans*).
- Ronxa.** Y jo seré del convent
frare, si el Pare Prior
no me nega tal favor.
- Prior.** Ans bé ne estich molt content.
- Ronxa.** Donchs aqui queda acabada
ja la vertadera historia
de aquella Reina de Gloria
del Thoro anomenada.

FINIS